

Masteroppgave høsten 2012

Det juridiske fakultet

Universitetet i Bergen

JUS 399

Klubbenes oppsigelsesadgang av profesjonelle fotballspillere; «når klubbens økonomi svikter vesentlig i forhold til realistisk oppsatt budsjett».

Kandidatnummer: 185953

Antall ord: 13 388

Veileder: Kenneth Andre Leren

Klubbenes oppsigelsesadgang av profesjonelle fotballspillere; «når klubbens økonomi svikter vesentlig i forhold til realistisk oppsatt budsjett»	1
1. Innledning	3
1.1 Generelt	3
1.2 Nærmere om oppgavens fokus	4
1.2.1 Rt.2012 s.168 – Notodden-dommen	4
1.3 Nærmere om kildebruk	5
1.3.1 Lovverk – Arbeidsmiljøloven og Norges fotballforbunds forskjellige regelverk	5
1.3.2 Tallmateriale fra NFF	6
2. Generelt om fotballspillers kontrakter	7
2.1 Utgangspunktet etter Arbeidsmiljøloven av 17.juni 2005	7
2.1.1 Arbeidsmiljølovens § 14-9 om midlertidig ansettelse	7
2.2 Opphør av midlertidig ansettelse etter aml. § 14-9 (5) første punktum.	8
2.2.1 Notodden-dommen fra et kasuistisk perspektiv	8
2.3 Norges fotballforbunds standardkontrakt	10
3. Vilkårene for oppsigelse etter Norges Fotballforbunds lov	11
3.1 «Vesentlig økonomisk svikt»	11
3.2 «Realistisk oppsatt budsjett»	12
3.2.1 Generell budsjettering	12
3.2.2 Internasjonal og nasjonal toppfotball på norske tv-skjermer	13
3.2.3 Tilskuersvikt i Tippeligaen	14
4. Økonomisk styring i tippeligaklubbene fra 2006 til 2010	16
4.1 De forskjellige aspektene av økonomisk styring	16
4.2 Daglig drift av klubbene	16
4.2.1 Inntekter	16
4.2.2 Utgifter	17
4.3 Balanseregnskap	21
4.3.1 Generelt om balanseregnskap	21
4.3.2 Egenkapital	22
4.4 Handlingsplaner pålagt av NFF etter klubblisensreglementets kapittel 2	24
4.4.1 Generelt om klubblisensnemndas saksbehandling	24
4.4.2 Odd Grenland, HamKam og Alta i 2012	25

5.	Eksempler på tilfeller av økonomisk svikt	28
5.1	Tilpasningsevne i et skiftende miljø, «travere» vs. «nykommere»	28
5.2	Stabæk FK 2009-2011	29
5.2.1	Tilskuersvikt og flytting til og fra Telenor Arena	29
5.2.2	Oppsigelsesvarsler	31
5.2.3	Saken sett i lys av Notodden-dommen	32
5.3	Start IK 2011	34
5.3.1	Økonomisk trøbbel og nedrykk	34
5.3.2	Kutt og lønnsforhandlinger	35
5.3.3	Saken sett i lys av Notodden-dommen	35
6.	Avsluttende kommentarer	37
7.	Litteraturliste.....	39

1. Innledning

1.1 Generelt

Norsk og internasjonal toppfotball har opplevd en betydelig økonomisk utvikling de siste tjue årene. Økonomiske oppgangstider har lagt til rette for at klubber som tidligere ble ansett som lite ressurssterke, har fått anledning til å utfordre de økonomisk sterkere klubbene i sine respektive land og ligaer, gjennom blant annet spillerkjøp. Det har vært mange årsaker til dette, men en særskilt grunn peker seg ut: Flere klubber har hatt god økonomisk støtte av pengesterke bidragsytere. Dette har gitt klubbene mulighet til å satse mer offensivt ved å bruke mer penger på å hente inn spillere fra klubber i inn- og utland og ved å ha mer fokus på internasjonal talentspeiding. I mange tilfeller har dette ført til suksess og opprykk til spill høyere i divisjonssystemet.

Slik suksess varer imidlertid ikke evig for alle klubbene og i flere av disse tilfellene har en sesong endt med nedrykk til divisjonen under. I slike situasjoner kan de økonomiske utsiktene endre seg drastisk for den enkelte klubb. Dette kan skyldes at klubben ikke vil motta like mye penger gjennom tv-avtaler ved spill i første divisjon som i elitedivisjonen. En hovedsponsor kan benytte seg av en klausul i sponsoravtalen som gir de adgang til å trekke seg ut av samarbeidet forutsatt nedrykk. En lokal bidragsyter kan bestemme seg for å slutte med sine økonomiske bidrag. Alle disse situasjonene er eksempler på potensielle økonomiske utfordringer for den enkelte klubb.

Dette vil i sin tur medføre at klubben tvinges til å revurdere sin økonomiske situasjon. Kan de møte budsjettet sitt hva lønn og andre utgifter angår neste sesong? I den gjennomsnittlige tippeligaklubben utgjør spillernes lønninger 35 % av de budsjetterte utgiftene.¹ For de tilfeller hvor en klubb opplever økonomisk svikt vil risikoen for at spillerne opplever kutt i sine lønninger derfor være stor. Hva så med de tilfellene hvor klubben har mistet så mye inntekter at de ser seg nødt til å si opp spillere? Har de anledning til dette og i så fall på hvilket grunnlag?

Dette var problemstillingen Notodden fotballklubb sto overfor i forkant av Notodden-dommen, som skal drøftes mer inngående nedenfor. Klubben opplevde vesentlig økonomisk svikt og så seg nødt til å kutte i lønnsutgiftene. Vilkåret for oppsigelse av klubbens fotballspillere i henhold til Norges fotballforbund (heretter NFF) sin standardkontrakt er at «klubbens økonomi svikter vesentlig i forhold til realistisk budsjett». Mer konkret om standardkontrakten i punkt 2.3 og 3. I Notodden-dommen knyttet den økonomiske svikten seg til sponsor- og medieavtaler. Denne oppgaven vil gjøre rede for konkrete situasjoner som kan foranledige «vesentlig økonomisk svikt» og belyse grensen for «realistisk oppsatt budsjett» ut fra statistikk og informasjon innhentet fra blant annet Norges Fotballforbund.

1.2 Nærmere om oppgavens fokus

1.2.1 Rt.2012 s.168 – Notodden-dommen

For best mulig å kunne belyse de utfordringer og problemer som oppstår ved store økonomiske endringer i en norsk toppfotballklubb, vil det tas utgangspunkt i vurderingstemaet i den relativt ferske dommen fra Høyesterett, Notodden-dommen. På den ene siden sto saksøkte, fotballklubben Notodden (heretter NFK) og på den andre de oppsagte fotballspillerne, Terje Reinertsen og Jukka Sakari Hakala. Fotballspillerne anførte at oppsigelsen var uberettiget fordi vilkåret for oppsigelse, «realistisk oppsatt budsjett», ikke var oppfylt.

NFK påberopte tap av sponsormidler fra investeringselskapet Holta Invest AS som hovedårsak til inntektssvikten i etterkant av 2009-sesongen. Vurderingen for Høyesterett var således hvorvidt NFK hadde en «realistisk forventning om fortsatt sponsorstøtte fra Holta Invest, og på samme nivå som tidligere»².

¹ Tall innhentet fra Tippeligaklubbene via e-post

² Rt.2012 s.168 pkt.74

Fra 2003 til utgangen av 2009 mottok Notodden FK i overkant av 100 millioner kroner i støtte fra investeringselskapet Holta Invest AS. I begynnelsen av 2009-sesongen, samme sesong som Notodden rykket ned til 2.divisjon³, sendte eier av Holta Invest AS, Kjetil Holta, en e-post til daværende styreformann i Notodden, Aage Flatland. Her gjorde Holta rede for at investeringene i klubben i utgangspunktet kun var et fem års prosjekt som startet i 2003. Avslutningsvis skrev Holta: «2009 sesongen er min 7ende sesong som donor (regnet fra og med 2003) til NFK. Siden den gang har det gått med (inklusive stadion) ca 90 millioner kroner og før året er omme ville det nok ha beløpt seg til over 100 millioner kroner. Det er nok også der grensen går.»⁴

På bakgrunn av at klubben endte opp med langt mindre sponsormidler enn forventet, oppsto det et nytt problem hvor klubbens økonomiske forpliktelser i form av spillerlønn oversteg inntektene. Følgelig måtte klubbstyret finne en ny strategi for 2010-sesongen. Etter mislykkede forsøk på å oppnå en minnelig løsning mellom klubb og spillere om kutt i lønninger, ble spillerne Jukka Sakari Hakala og Terje Reinertsen oppsagt. Dette førte til at de to spillerne tok ut stevninger 16.mars 2010 for Aust-Telemark tingrett.

I tillegg til vurderingen av NFK's forventning om sponsormidler fra Holta Invest tok Høyesterett også stilling til fotballklubbens oppsigelsesadgang av spillere i tilfeller hvor «klubbens økonomi svikter vesentlig» i forhold til «realistisk oppsatt budsjett» etter fotballforbundets standardkontrakt. Denne vurderingen vil også være kjernen i problemstillingen i denne oppgaven; ***Klubbens oppsigelsesadgang av profesjonelle fotballspillere; «når klubbens økonomi svikter vesentlig i forhold til realistisk oppsatt budsjett».***

1.3 Nærmere om kildebruk

1.3.1 Lovverk – Arbeidsmiljøloven og Norges fotballforbunds forskjellige regelverk

I et arbeidsforhold vil fotballspillere og klubber oppfylle kravene til henholdsvis «arbeidstaker» og «arbeidsgiver» i Arbeidsmiljøloven (heretter aml.) § 1-8 (1) og (2). Selv om spillere og klubber er bundet av reglene Norge Fotballforbunds lov (heretter NFF-loven) er de også bundet av den alminnelige lovgivningen, eksempelvis aml. Dette følger blant annet av aml. § 1-9 som sier at «Loven ikke [kan] fravikes ved avtale til ugunst for arbeidstaker».

³ http://en.wikipedia.org/wiki/Notodden_FK

⁴ Rt.2012 s.168 pkt.75

Selv om de to regelverkene er ment å regulere det samme, skiller de seg også fra hverandre ved at aml. er en nasjonal lov som er ment å regulere arbeidsforhold på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden i sin helhet, mens NFF-loven er et internt regelverk som regulerer organisasjonens struktur og administrering, jf. NFF-loven §§ 1-1 og 1-2. Aml. henter sin demokratiske legitimitet fra Stortinget, mens NFF-loven, fotballforbundets overgangsreglement og klubblisensreglement henter sin legitimitet i den privates autonomi og foreningsretten.

Selv om aml. i langt større grad gir uttrykk for demokratisk legitimitet gir den ikke alltid like god veiledning til hvilke løsninger eller sanksjoner som er passende i den typen problemstillinger som er karakteristiske for arbeidsrettslige spørsmål innenfor fotball. Således vil det være naturlig å tillegge andre regelverk som NFF-loven mer vekt. Eksempelvis, NFF-loven § 15-1 bokstav d om overgangsvindu og NFF-loven § 15-1 bokstav a som sier at spilleren kan spille obligatoriske kamper for maks to lag i løpet av et kalenderår. Dette er regler som til en viss grad innsnevrer tilgjengeligheten av en fotballspiller og muligens utgjør grunnlag for en innsnevring av muligheten til å avtale oppsigelsesadgang i midlertidige kontrakter. Mer om utgangspunktet etter alminnelig lovgivning kommer i punkt 2.1.

1.3.2 Tallmateriale fra NFF

For å gi avhandlingens drøftelse et så representativt grunnlag som mulig har det blitt innhentet tallmateriale fra NFF. Datakilde for "***Klubbenes oppsigelsesadgang av profesjonelle fotballspillere; «når klubbens økonomi svikter vesentlig i forhold til realistisk oppsatt budsjett»***" er Norges Fotballforbunds klubblisensadministrasjon. Innrapporterte tall er rapportert inn etter til det enhver tid gjeldende klubblisensregelverk. Det utleverte tallmaterialet består av hel- og halvårsregnskap, det vil si resultatregnskap og utgående balanse fra og med 31.12.2006 til 30.06.2011. Tallmaterialet ble anonymisert før det ble utlevert av NFF.

Da tallmaterialet for 2011 kun strekker seg til 30. juni vil det være uheldig å basere seg på et halvårsbudsjett fordi klubbene budsjetterer for ett år om gangen. Dette budsjettet risikerer å gi et inntrykk av den økonomiske situasjonen som ikke nødvendigvis vil være representativt for resultatet ved enden av året. Oppgaven vil derfor kun ta utgangspunkt i den delen av tallmaterialet som strekker seg fra 2006 til 2010.

Utlevering av tallmaterialet forutsatte samtykke fra den enkelte klubb. Dette samtykket forutsatte at tallmaterialet ikke skulle brukes på en måte som indikerte hvilken klubb et eventuelt eksempel dreide seg om. Da det kun har lyktes å få samtykke fra halvparten av klubbene vil ikke tallmaterialet gi et fullstendig inntrykk av økonomien til alle klubbene. Herunder må det imidlertid understrekes at hensikten med tallmaterialet er å gi et

representativt inntrykk av den gjennomsnittlige klubb sin økonomiske stilling. På bakgrunn av dette må tallmaterialet anses tilstrekkelig for oppgavens formål.

I tillegg til klubbens økonomiske stilling vil tallmaterialet brukes til å trekke frem økonomiske tendenser hos klubbene. Hensikten er å bruke disse tendensene for å bedre kunne illustrere vurderingstemaet «når klubbens økonomi svikter vesentlig i forhold til realistisk oppsatt budsjett».

2. Generelt om fotballspillers kontrakter

2.1 Utgangspunktet etter Arbeidsmiljøloven av 17.juni 2005

2.1.1 Arbeidsmiljølovens § 14-9 om midlertidig ansettelse

Toppidrettsutøveres arbeidsdag skiller seg i stor grad ut fra en tradisjonell arbeidsdag. Hvor en revisor eller jurist sin arbeidsoppgave er å ha henholdsvis regnskapet eller prosedyren klar i tide, er fotballspillerens oppgave å vedlikeholde sin fysiske form og unngå skader frem til neste kamp. Toppidrettsutøvernes arbeid skiller seg mest ut fra vanlige arbeidsgrupper ved at de har en langt kortere forventet arbeidstid. I dette ligger det at de færreste fotballspillere kan livnære seg ved spill på toppnivå etter de har passert 35 år.

For en vanlig arbeidstaker vil arbeidsavtalen løpe på ubestemt tid. Dette kan man lese antitetisk ut av aml. § 14-6 om minimumskravene til arbeidsavtaler. For fotballspillere og toppidrettsutøvere i andre idretter stiller dette seg som oftest annerledes. Dette har flere årsaker. I tillegg til det ovennevnte kan en klubb hente en eldre og rutinert spiller inn i en ellers ung tropp for å øke rutinen i laget. I et slikt tilfelle vil klubben ofte ha i bakhodet at den eldre spillerens fysiske forutsetninger kanskje ikke vil være de samme om halvannet års tid. En annen årsak er at flere klubber henter inn talent med sikte på videresalg.

For at spillere og klubb lettere skal kunne tilpasse seg forholdene i toppidretten er det derfor gitt hjemmel til å inngå avtale om midlertidig arbeidskontrakt for «idrettsutøvere [...] innen den organiserte idretten», jf. aml. § 14-9 (1) bokstav e.

2.2 Opphør av midlertidig ansettelse etter aml. § 14-9 (5) første punktum.

Ved midlertidig ansettelse vil arbeidsforholdet opphøre ved det «avtalte tidsrommets utløp, eller når det bestemte arbeidet er utført», jf. aml. § 14-9 (5) ledd, første punktum. Bestemmelsens opphav skyldes at mange yrkesgrupper som utfører ekstraordinært arbeid, som for eksempel idrett på høyt nivå, har et ekstraordinært preg som kun er ment å vare over et bestemt tidsrom. På bakgrunn av dette er det mye som taler for at det er desto viktigere at en midlertidig ansatt vernes tilstrekkelig mot oppsigelse, da disse yrkesgruppene ofte behøver lengre tid til å finne en ny arbeidsgiver eller et nytt oppdrag.

Videre heter det i (5) ledd første punktum at dette utgangspunktet ikke gjelder dersom noe annet er «skriftlig avtalt». Ifølge flertallet i Notodden-dommen gir ordlyden i (5) ledd uttrykk for at man står fritt til å inngå «skriftlig avtal[e]» om arbeidsgivers anledning til å si opp arbeidstakeren før arbeidsavtalens utløpsdato. Dette utgangspunktet finner også støtte i norsk lovkommentar hvor det skrives at partene kan «avtale at oppsigelse kan finne sted før tidsrommets utløp eller før det bestemte arbeidet er avsluttet».⁵

2.2.1 Notodden-dommen fra et kasuistisk perspektiv

I etterkant av Notodden-dommen har det imidlertid vært uenighet knyttet til hva ordlyden i (5) ledd første punktum var ment å uttrykke. Flertallets lovtolkning har blant annet blitt kritisert i Stein Evju, professor i arbeidsrett ved Universitetet i Oslo, sin artikkel «Midlertidighet og oppsigelighet – En studie i rettskilder og rettskildebudbruk». Evju skriver blant annet at «Det er påtagelig at Høyesterett her velger å bygge på én retning i litteraturen. Et slikt utvalg er ikke representativt for de oppfatningene som finnes i faglitteraturen om den problemstillingen det gjelder⁶». Således er det ikke nødvendigvis beslutningen kritikken retter seg mot, men det rettskildemessige utvalget Høyesterett har basert sin beslutning på.

Etter en gjennomgang av det han mener er supplerende rettskildemateriale Høyesterett burde lagt vekt på i Notodden-dommen, konkluderer Evju med at det et stykke på vei er to rådende oppfatninger av hvordan man kan tolke ordlyden i (5) ledd første punktum. På den ene siden har man en praksisbasert presumsjon for uoppsigelighet i kontraktstiden⁷, en oppfatning som har utviklet seg i tråd med Friberg sine kommentarer til arbeidsmiljøloven. Her vil man ha anledning til å implementere vilkår i arbeidsavtalen som gir arbeidsgiver adgang til å si opp arbeidstaker på gitte vilkår, jf. vilkåret «skriftlig avtalt» i aml. § 14-9 (5) ledd første punktum.

⁵ Rettsdata.no – Lovkommentar nr.496 til aml. § 14-9(5)

⁶ Arbeidsrett og arbeidsliv. Bind 6 s.363

⁷ Arbeidsrett og arbeidsliv. Bind 6 s.352

Dette er for øvrig den tolkningen Høyesterett la til grunn i Notodden-dommen og som følgelig må regnes som presedens per dags dato.

Den andre oppfatningen er en deklatorisk presumsjonsregel om oppsigelighet som har vokst frem med Jakhelln i spissen. Jakhelln skriver blant annet i 2.utgave av *Oversikt over arbeidsretten*, «Hvorvidt arbeidsforholdet kan bringes til opphør før tidsrommets utløp, eller før det bestemte arbeid er avsluttet, avhenger av arbeidsavtalen og dens tolkning, jf. forutsetningsvis ARD 1951 s.186 og ARD 1981 s.84⁸». Dette vil i større grad åpne for at adgangen til oppsigelse i ansettelsesperioden beror på en tolkning av avtalen i sin helhet i motsetning til det første alternativet hvor en slik adgang vil avtales særskilt.

Hva praksis angår viser Notodden-dommen at Høyesterett trekker i retning av en presumsjon for uoppsigelighet under en midlertidig ansettelse, forutsatt at en slik adgang ikke er «skriftlig avtalt», jf. § 19 (5) ledd første punktum. Sett fra arbeidstakers ståsted kan man argumentere for at forutberegneligheten ivaretas bedre ved tolkningen i Notodden-dommen. Ved en hovedregel hvor man kun kan sies opp på gitte vilkår vil arbeidstaker langt på vei ha anledning til å konferere med sine rådgivere og eventuelt imøtegå de vilkår arbeidsgiver vil implementere i arbeidsavtalen. Alternativet er at det blir en helhetsvurdering av arbeidsavtalen som besvarer spørsmålet. Det er vanskelig å si noe om hvorvidt risikoen for et resultat i arbeidstakers disfavør er større etter den deklatoriske presumsjonsregelen om oppsigelighet. Det som imidlertid bør bemerkes er at det ikke vil være like enkelt å forutberegne sin egen rettsstilling ut fra denne regelen, da den ikke vil være like oversiktlig som ved presumsjonen om uoppsigelighet som Høyesterett anvender i Notodden-dommen.

I slutten av artikkelen sin fremsetter Evju en problemstilling som sannsynligvis er ment som et tankekors som oppstår gjennom lovtolkningen Høyesterett foretok i Notodden-dommen. Ved at midlertidig ansatte gjennom sine arbeidsavtaler får et tilsynelatende uoppsigelig vern, «hvordan blir da forholdet mellom dem og alminnelig «fast ansatte» med tidsubestemte arbeidsavtaler?⁹».

Scenariet bygger på en tenkt situasjon hvor bedriften opererer med både fast og midlertidig ansatte. Spørsmålet bedriften da vil stå overfor ved en eventuell «vesentlig økonomisk svikt» er hvem som skal beholdes og hvem som skal sies opp. Skal det være de fast ansatte som kan ha en fartstid på alt mellom fem eller 55 år i bedriften eller skal det være de midlertidig ansatte som har vært ansatt i seks måneder og har halvannet år igjen av kontrakten.

Denne oppgaven skal ikke besvare dette spørsmålet, men det er en interessant og ikke minst vanskelig situasjon man risikerer å stå overfor i en fotballklubb hvor det vil være fast ansatte

⁸ Henning Jakhelln, *Oversikt over arbeidsretten*. 2.utg. Oslo 1996 s.166-167

⁹ *Arbeidsrett og arbeidsliv*. Bind 6. S.364

materialforvaltere og banemannskap som har vært ansatt i lang tid og midlertidig ansatte fotballspillere som hverken har vært ansatt lenge eller har lang tid igjen av kontraktene sine.

NISO (norske idrettsutøveres sentralorganisasjon) har også bemerket seg den potensielle problemstillingen og har gjennom forbundsleder, Joachim Walltin, gitt uttrykk for at NFF sin nåværende standardkontrakt er mangelfull i den forstand at «oppsigelsespunktene var veldig uklare og at vi måtte til Høyesterett for å få svar på hvilket oppsigelsesvern spillerne har»¹⁰. Denne uklarheten er også mye av begrunnelsen til at en ny versjon av NFF sin standardkontrakt i november 2012 skal godkjennes av styret i NFF.

2.3 Norges fotballforbunds standardkontrakt¹¹

Etter overgangsreglementet til NFF § 3-1 bokstav a, heter det at «Ved overgang til en ny klubb skal standardkontrakten til fotballforbundet brukes.» Denne standardkontrakten er ment å regulere partenes kontraktsforhold i sin helhet og er således påbudt. Da standardkontrakten viser til overgangsreglementet er dette et virkemiddel for å binde klubb og spiller til overgangsreglementet til enhver tid.

En godkjent overgang forutsetter en erklæring om at ingen andre avtaler er inngått mellom partene. Skulle det bli aktuelt å endre på noen av vilkårene forutsettes det at en eventuelt ny og revidert avtale godkjennes av fotballforbundet. Etter kontraktens punkt. 11 bokstav b) heter det at «Arbeidsavtalen er uoppsigelig i avtaleperioden. Avtalen kan likevel bringes til opphør i en av partene når forhold nevnt i vedlegg I foreligger.»

Vedlegg 1 (Her hentet fra Notodden-dommen)¹²

«Vedlegg 1. Arbeidsavtalens opphør (kan ikke endres)

Opphør i avtaleperioden.

A. Klubbens rett til å si opp spilleren.

Klubben kan si opp spilleren med en måneds varsel når:

1. Klubbens økonomi svikter vesentlig i forhold til realistisk oppsatt budsjett.
2. Spilleren ikke opprettholder det sportslige nivå som arbeidsavtalen forutsetter.
3. Spilleren ikke oppfyller sine forpliktelser i arbeidsforholdet selv etter at misligholdet er påtalt skriftlig av klubben.

¹⁰ Sitat hentet fra korrespondanse med forbundsleder i NISO, Joachim Walltin, over e-post

¹¹

http://www.fotball.no/Documents/PDF/2009/NFF/Kontrakter/Kontrakt_om_midlertidig_tilsetting_av_profesjonell_spiller.pdf

¹² Rt.2012 s.168 avsnitt 54

Utgangspunktet er med andre ord at avtalen er uoppsigelig med mindre «forhold nevnt i vedlegg I foreligger». Vilkåret som er av interesse i relasjon til denne oppgaven er nærmere bestemt vilkår A1, når «klubbens økonomi svikter vesentlig i forhold til realistisk budsjett».

3. Vilkårene for oppsigelse etter Norges Fotballforbunds lov

3.1 «Vesentlig økonomisk svikt»

Ordlyden «vesentlig økonomisk svikt» gir uttrykk for at avviket fra den planlagte økonomiske målsetningen, budsjettet, må være av et ikke ubetydelig omfang. Vesentlighetsvurderingen innenfor kjøpsretten legger blant annet stor vekt på avvikets objektive størrelse. Sett ut fra den økonomiske konteksten vilkåret tar utgangspunkt i, er det mange momenter som er egnet til å vektlegges.

Vilkåret i «vesentlig økonomisk svikt» var ett av de to vilkårene som ble vurdert i Notodden-dommen. I denne saken gikk driftsinntektene ned fra kr. 24 millioner til kr. 13,6 millioner, noe Høyesterett mente klart oppfylte vilkåret. Slike tall vil imidlertid ikke gi et fullgodt svar på hvorvidt en økonomisk svikt er «vesentlig». Et slikt tall indikerer helt klart en svikt i økonomien, men hvorvidt den oppfylder vesentlighetskravet forutsetter at det sees i sammenheng med bedriftens omsetning som helhet.

Også prosentmessig nedgang kan indikere hvorvidt en økonomisk svikt er «vesentlig» eller ei. Stabæk-saken fra 2009 og 2010 er godt egnet til å illustrere dette. I 2009 og 2010 slet Stabæk fotballklubb økonomisk. For 2010 hadde klubben budsjettert med et underskudd på kr. 17 millioner kroner. Mot slutten av året viste det seg at dette underskuddet totalt ble kr. 27 millioner.¹³ Selv om underskuddet er stort blir det vanskelig å ta stilling til vesentlighetskravet uten en økonomisk kontekst.

Offentlige tall viser at Stabæk Fotball hadde et negativt driftsresultat på kr. 25 301 000. Driftsresultatet ble med andre ord ikke like omfattende som klubben fryktet i slutten av 2010. Bedriftstallene for selskapet viser også driftsinntekter som for 2010 var kr. 88 478 000. Dette viser at klubbens inntekter har vært i overkant av kr. 88 millioner, mens utgiftene har vært i overkant av kr. 110 millioner. Avvikets objektive størrelse utgjør altså 20 % av det totale regnskapet, noe som trekker i retning av at vesentlighetskravet anses oppfylt.¹⁴

¹³ <http://www.budstikka.no/sport/stab%C3%A6k/stabek-styrer-mot-27-mill-i-underskudd-1.5710008>

¹⁴ Offentlige tall hentet fra <http://purehelp.com/company/calculateValue/stabaekfotballas/990580316>

På den annen side hadde klubben en egenkapital på kr. 19 420 000 i 2009. Dette er midler klubben står fritt til å disponere. At Stabæk i utgangspunktet budsjetterte med underskudd i 2010 gir uttrykk for at det hele tiden var en del av planen at deler av det tapet som ble forutsett skulle avhjelpest med klubbens egenkapital. Budsjettsprekken i slutten av 2010 var derimot ingen del av et planlagt underskudd, noe klubben bekreftet gjennom sine uttalelser til media.¹⁵ Regnskapet viser at klubben etter 2010 endte opp med en negativ egenkapital på kr. 2 527 000. Dette gir langt på vei uttrykk for at den siste sprekken hverken var planlagt eller noe klubben hadde økonomiske midler til å håndtere. At klubben tilsynelatende ikke har vært klar over sviktens omfang vil igjen gi uttrykk for at svikten har vært «vesentlig» fordi klubben har endt opp med negativ egenkapital.

Hvorvidt vesentlighetskravet ville vært oppfylt i dette konkrete tilfellet er ikke sentralt for oppgaven. Grunnen til at Stabæk-saken trekkes inn som et eksempel er for å belyse noen av de forskjellige momentene som kan være veiledende for hvorvidt en økonomisk svikt er «vesentlig» eller ei.

3.2 «Realistisk oppsatt budsjett»

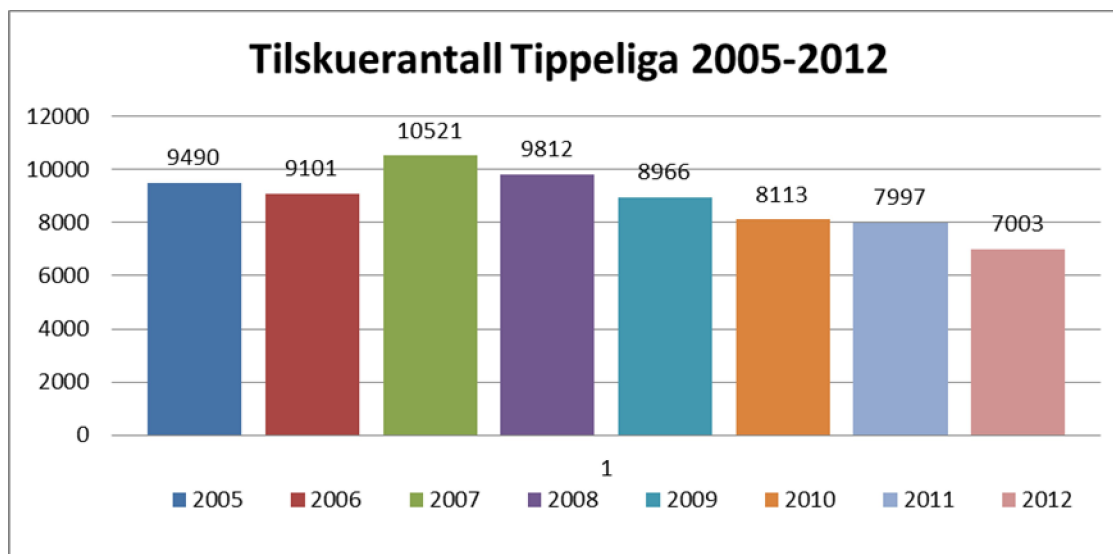
Ordlyden «realistisk oppsatt budsjett» gir uttrykk for at de inntekt- og utgiftsposter som følger av budsjettet må kunne gjøres rede for utover det enkelte klubbstyres ambisjoner om å rykke en divisjon opp eller vokse som klubb. I rettspraksis har vilkåret om «realistisk oppsatt budsjett» til nå kun blitt drøftet i Notodden-dommen. I denne saken var spørsmålet om sponsorinntektene klubben hadde budsjettert med var «realistisk[e]».

3.2.1 *Generell budsjettering*

Selv om både inntekter og utgifter kan være uforutsigbare vil det som regel være under inntektspostene det vil være tvil før en ny sesong starter. Selv om uforutsette ting kan skje på utgiftssiden ved for eksempel skader, vil klubbene som oftest ha anledning til å hente inn spillere fra rekrutteringslaget i en slik situasjon. Et annet tilfelle er hvor klubben vil forsterke stallen sin for å sikre at klubben ikke rykker ned. Mer om dette i punkt 4.2.2.3 nedenfor. Dette er en utgift som involverer økt økonomisk risiko, spesielt fordi man i slike tilfeller ofte ender opp med å gå utover det opprinnelige budsjettet. En slik situasjon vil klart gjøre seg gjeldende ved vurderingen av «realistisk» oppsatt budsjett, men vil stille andre krav til klubbledelsen fordi man har langt flere holdepunkter for å vurdere forsvarligheten av en slik investering.

¹⁵ <http://www.budstikka.no/sport/stab%C3%A6k/stabek-styrer-mot-27-mill-i-underskudd-1.5710008>

På inntektssiden er det mye som er uklart ved sesongstart. Man vet for eksempel ikke hvor mye man vil tjene på billettsalg utover de sesongkort som har blitt solgt forut for sesongen. Klubbene må derfor bygge på prognoser og kvalifisert gjetning når de skal estimere inntektskilden billettsalg utgjør.

Illustrasjon 1: Gjennomsnittlig tilskuerantall per kamp fra 2007 til april 2012

Illustrasjon 1¹⁶ overfor viser at tilskuerantallet i Tippeligaen har stagnert fra 2007 til dags dato. Bakgrunnen for denne utviklingen har mange årsaker hvor noen skiller seg spesielt ut.

3.2.2 Internasjonal og nasjonal toppfotball på norske tv-skjermer

I 1998 ble den engelske Premier League introdusert til norske tv-seere gjennom betal-tv da Canalplus kjøpte rettighetene til sendingene av den engelske toppdivisjonen.¹⁷ Dette tilbudet hadde imidlertid en mindre kundekrets på dette tidspunktet og det er liten tvil om at den største årsaken til tippeligaklubbens sviktende billettinntekter skyldes salget av rettighetene til å vise tippeligakampene i 2005 og 2008 på norsk tv.

I 2005 ble rettighetene solgt til TV 2 og Canal Digital.¹⁸ Statistikken viser at tilskuertallene sank litt i 2006, men at det tok seg opp til rekordtall for den øverste norske fotballdivisjonen i 2007. Mye av bakgrunnen for at tv-sendingene ikke hadde en større innvirkning på antallet tilskuere skyldes antakeligvis at kampene ble sendt på betal-tv i perioden mellom 2005 og 2007. I 2008 ble det imidlertid inngått nye avtaler for medierettighetene til tippeligaen. Etter

¹⁶ <http://www.tv2.no/sport/fotball/tippeligaen/publikum-svokter-tippeligaen-vi-mangler-profiler-3764749.html>

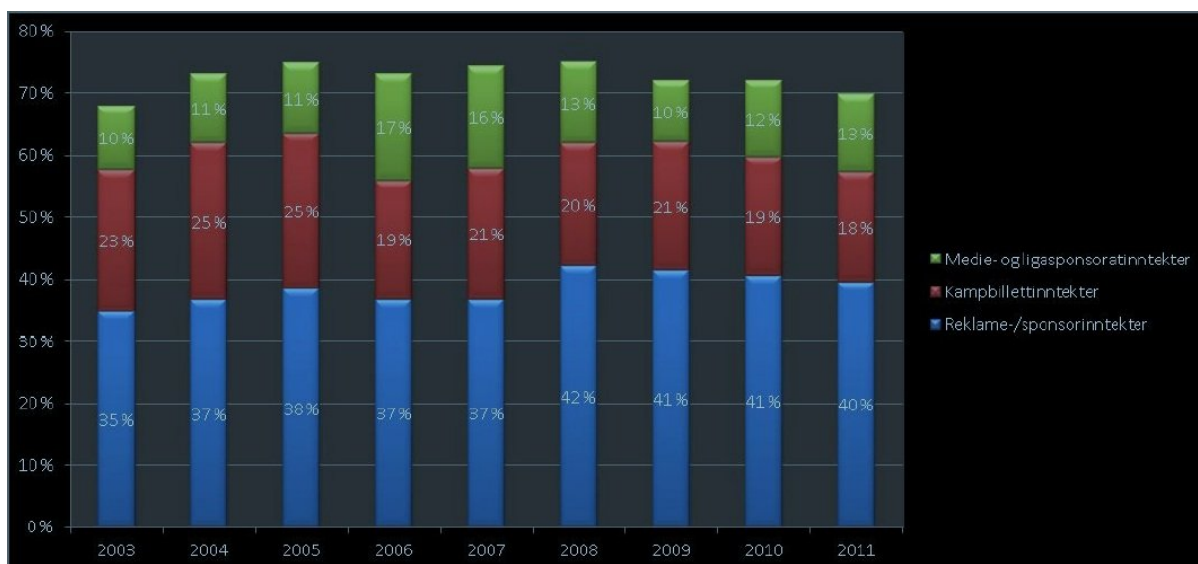
¹⁷ <http://fotball.aftenposten.no/england/article157256.ece>

¹⁸ <http://www.vg.no/sport/fotball/norsk/artikkel.php?artid=281088>

denne avtalen fikk NRK rettighetene til én lørdagskamp mens TV 2 fikk rettighetene til kveldskampen på søndag samt mandagskampen. Alle disse tre kampene ble sendt på kanaler hvor alle som betalte tv-lisens kunne se kampene. Utover dette fikk Lyse Energi rettighetene til de øvrige fem søndagskampene. Disse ble senere solgt til TV 2 som viste disse kampene på betal-tv kanalen TV 2 Sport.¹⁹

3.2.3 Tilskuersvikt i Tippeligaen

Fra og med 2007 ser man en klar nedgang i tilskuertall. Fra toppåret 2007 til april 2012 har det gjennomsnittlige tilskuertallet per tippeligakamp sunket med hele 33,4 %. En slik trend vil i svært stor grad gjøre seg gjeldende i en vurdering av hva som må anses for å være et «realistisk» oppsatt budsjett. Illustrasjon 2, som er hentet fra NFF sin presentasjon av tall vedrørende lisenssøknader, viser gjennomsnittet av tippeligaklubbenes hovedinntektsposter. Illustrasjonen viser at klubbene har tatt de synkende billettinntektene til etterretning og justerer ned andelen av totale inntekter som skal komme fra billettinntekter.

Illustrasjon 2: Viser gjennomsnittlig budsjettert inntekt inndelt i hovedposter for Tippeligaen mellom 2003 og 2011 (kilde: Norges Fotballforbund)

Ifølge tallene fra NFF utgjorde kampbillettinntekter 20 % av klubbenes totale budsjett i 2008. Sammenlignet med året før gikk billettsalget ned 6,9 %. Til tross for dette valgte klubbene å øke budsjettert inntekt på billettinntekt fra 20 % i 2008 til 21 % i 2009. Resultatet for 2009 viser imidlertid at antall solgte billetter gikk ned ytterligere 8,7 %. Dette vil si at tallene gir uttrykk for at klubbene tapte 8,7 % av inntektene i en inntektspost som utgjorde 21 % av

¹⁹ http://no.wikipedia.org/wiki/Medierettigheter_til_norsk_fotball

klubbens totale omsetning. Dette tilsvarer tapt inntekt på 1,8 % av klubbens totale omsetning.

Statistikken over tilskuertall i illustrasjon 1 viser på den annen side at svikten i antall tilskuere fra 2008 og 2009 var et faktum klubbene ikke tok høyde for i budsjettene sine. Selv om billettsalg kan svinge fra sesong til sesong, noe perioden 2005-2008 er et bevis på, jf. illustrasjon 1, var imidlertid 2008-sesongen en klar indikasjon som det kan argumenteres for at klubbene burde tatt til etterretning da de satte opp budsjettene sine. I en helhetsvurdering av hvorvidt et budsjett er «realistisk» vil 2008/2009-sesongens budsjettering være et godt eksempel på moment som bidrar til at vilkåret ikke oppfylles. Dette fordi klubben ikke har lagt tilstrekkelig vekt på en faktor som klart antyder tapte inntekter dersom budsjettet ikke endres.

Budsjettene for 2009 til 2011 viser at klubbene justerte ned sin billettinntekt for de enkelte årene til henholdsvis 21, 19 og 18 % av de totale inntektene. Dette viser at klubbene var oppmerksomme på nedgangen i antall tilskuere, men enda viktigere, at de tok høyde for utviklingen i budsjettene sine. Sånn sett står situasjonen i 08/09 i kontrast til den fra 2009 til 2011 og gir uttrykk for at budsjettene i sistnevnte tilfelle i langt større grad var «realistisk[e]».

På den annen side viser statistikken at nedgangen i antall tilskuere er mer omfattende enn det klubbene forutsetter i sine budsjetter, noe som potensielt kan ha konsekvenser for den enkelte klubs evne til å betale det den er skyldig. Ifølge tall innhentet fra tippeligaklubbene for 2012-sesongen budsjetterer gjennomsnittsklubben med i overkant av 35 % av utgiftene til spillerlønninger. Utfra tallene vil det derfor være holdepunkter for at spillerne risikerer å måtte ta en del av den økonomiske støytten de sviktende billettinntektene påfører klubben dersom den ikke er i stand til å hente inn disse midlene på annet vis.

Ved at det gjennomsnittlige tilskuertallet for 2012 ble 7003 tilskuere per kamp²⁰ og således gikk ned med 12,5 % sett opp mot snittet i 2011 (se illustrasjon 1) vil dette tilsvare et tap på 2,25 % av klubbens totale inntekter forutsatt at klubbene har budsjettert likt som i 2011 på billettinntekter. Det som imidlertid bør påpekes er at man ut fra illustrasjon 2 kan se at klubbene har budsjettert med mindre billettinntekter de siste årene, noe som langt på vei er positivt i etterstrebelen av et «realistisk» oppsatt budsjett.

Et annet eksempel på forhold som klubbene kan ta høyde for, men som allikevel ikke ligger innenfor klubbens kontroll er beslutninger som tas av fotballforbundet. NFF satte nylig avspark for 2013-sesongen til søndag 17. mars. I etterkant av dette undertegnet samtlige tippeligaklubber et brev hvor de uttrykte sitt ønske om å starte seriespillet den 1. april. Bakgrunnen for dette var hovedsakelig frykt for at billettinntektene vil lide av å plassere

²⁰ http://no.wikipedia.org/wiki/Tippeligaen_2012

seriestart samme helg som Holmenkollsøndagen (17. mars).²¹ Utover dette risikerer klubbene som har naturgress å påføres ekstra utgifter opp mot flere hundre tusen kroner ved at de er nødt til å skru på varmeanlegget under banen en måned i forkant av seriestarten.²² Da kampoppsettet kommer på høsten vil dette være noe klubbene skal ta høyde for. Det er imidlertid ikke til å legge skjul på at slike endringer fra NFF sin side vil være økonomisk tyngende for den enkelte klubb, noe som bør tas i betraktning ved vurderingen av hvorvidt et budsjett er å anse som «realistisk».

4. Økonomisk styring i tippeligaklubbene fra 2006 til 2010

4.1 De forskjellige aspektene av økonomisk styring

Klubbens økonomiske situasjon kan sees fra forskjellige synsvinkler. På den ene siden har man den daglige økonomiske driften. Her ser man klubbens inntekter knyttet til billettsalg, media, sponsorer og utgifter knyttet til lønning av spillere, spillerkjøp og baneanlegg. På den andre siden har man balanseregnskapet som er en oversikt over klubbens eiendeler. Eiendelene tilsvarer egenkapital og gjeld. I dette ligger det at klubbens ervervelse av eiendelene sine har blitt finansiert på en bestemt måte. Balanseregnskapet illustrerer forholdet mellom egenkapital og gjeld i den enkelte klubb.

Når det under punkt 4 skrives om «klubbene», siktes det til det utvalget som har gitt samtykke til innsyn i sin økonomi. Det må derfor has i bakhodet at de tall som trekkes frem, kun representerer de åtte klubbene det er snakk om og ikke tippeligaklubbene som helhet. Da utvalget består av halvparten av klubbene må man imidlertid kunne legge til grunn at tallene allikevel gir et relativt representativt inntrykk av de økonomiske tendensene i tippeligaen som helhet.

4.2 Daglig drift av klubbene

4.2.1 Inntekter

Som tidligere nevnt har klubbene nytt godt av de økonomiske oppgangstidene de siste tjue årene. Tallene som klubbene har gitt innsyn til bekrefter langt på vei dette. Herunder viser sponsorinntekter seg som den største bidragsyteren til klubbene. I 2006 hadde klubbene i

²¹ <http://www.nrk.no/sport/fotball/eliteserien/1.8386623>

²² <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article256753.ece>

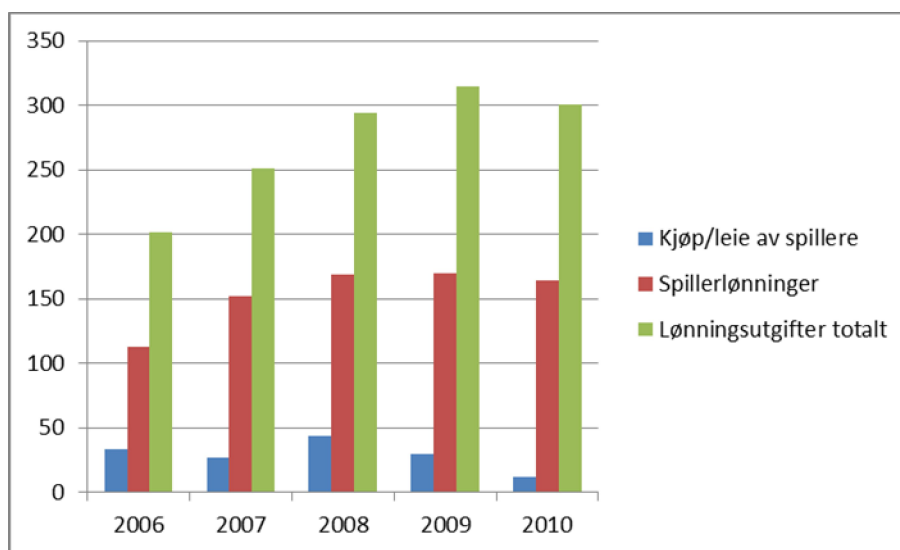
overkant av kr. 135 millioner i reklame- og sponsorinntekter. Dette har steget år for år til kr. 242 millioner i 2010.

Det er ikke bare sponsormidlene som har økt på inntektssiden. Frem til 2008 steg inntektene jevnt over hele regnskapet, med noen få unntak før de stabiliserte seg i 2009 og gikk ned i 2010. Nedgangen i 2010 skyldes hovedsakelig billettinntekter og salg/utleie av spillere som gikk ned henholdsvis kr. 15 millioner og kr. 42 millioner fra 2009.

4.2.2 Utgifter

4.2.2.1 Kjøp/leie av spillere

For å vokse og leve opp til de ambisjoner klubbstyret har satt seg er det naturlig at man foretar investeringer. Typiske eksempler på dette vil være ved bygging av ny stadion, vedlikehold av gammel stadion eller innkjøp av nye spillere. I slike tilfeller vil egenkapital langt på vei være et naturlig middel for å nå et slikt mål. Det som imidlertid kommer frem av klubbens regnskap er at poster som vil være typiske for investeringer, eksempelvis «kjøp/leie av spillere» ikke utgjorde en stor post hva volum angår. Posten for spillerkjøp hadde i likhet med spillerlønninger riktignok en vekst på 33 % mellom 2006 og 2008, men ser man på illustrasjon 4 nedenfor viser denne at veksten på utgifter for kjøp/leie av spillere ikke var langt på nær like stor i volum som posten for spillerlønninger eller lønningsutgifter totalt.

Illustrasjon 4: Viser utgifter til kjøp/leie av spillere, spillerlønninger og lønningsutgifter totalt (Kilde: Tallmateriale fra NFF)

4.2.2.2 Lønn

Dersom en klubb velger å høyne lønnsnivået, binder dette klubben på lang sikt sammenlignet med en enkelt investering ved spillerkjøp. Det er rimelig å anta at en dyr spiller vil kreve høy lønn, noe vi kommer tilbake til i punkt 4.2.2.3, men på generelt grunnlag gir den økonomiske styringen uttrykk for at klubbens negative driftsresultat skyldes at klubbene bruker for mye penger på lønn til spillere, trenere og administrasjon. Herunder vil arbeidsrettslige regler om lønn og lønnsforhandlinger gjøre seg gjeldende. Ifølge tall fra statistisk sentralbyrå var lønnsveksten i 2007 og 2008 henholdsvis 5,6 %²³ og 6,3 %²⁴. Regner man ut lønnsveksten i administrative lønnsutgifter i klubbene på bakgrunn av tallmaterialet, utgjorde denne 12,2 % og 17,4 % for de samme årene. Med andre ord en vekst langt høyere enn den nasjonale lønnsveksten.

Ser man klubbenes utgifter til lønn av spillere, trenere, medisinsk apparat og administrasjon under ett, er dette den største utgiftsposten i klubbenes regnskap. Herunder er det viktigste å bemerke seg at dette er den utgiften som har økt mest mellom 2006 og 2010. Lønnsutgiftene økte fra kr. 202 millioner i 2006 til kr. 295 millioner i 2008. Dette er en gjennomsnittlig vekst på 22 % per år. En slik økning i lønn kan allikevel være fullt ut forsvarlig i forhold til «realistisk» budsjettering. Eksempelvis fordi klubbenes økning på inntektssiden er langt større enn økningen av lønnsutgifter mellom 2006 og 2008.

Veksten i lønnsutgiftene kan skyldes at klubbene har et behov for flere ansatte og gir ikke nødvendigvis uttrykk for «[u]realistisk» budsjettering. Det er imidlertid tvilsomt at klubbene har hatt behov for å utvide stabene sine i så stor grad at utgiftene for lønn til administrasjon har steget til sammen 60 % fra 2006 til 2009. På bakgrunn av dette gir tallmaterialet uttrykk for at budsjetteringen kan ha vært «[u]realistisk» når det gjelder administrative lønninger.

På samme måte som de administrative lønningene øker, har også lønningene til spillerne økt. Den prosentvise veksten mellom 2006 og 2009 var i overkant av 11 % per år. Veksten var altså ikke like stor i prosent som i administrasjonen, men til gjengjeld svært mye i volum (kr. 56 millioner). Herunder er det viktig å bemerke at fotballspillers arbeidsavtaler i svært stor grad skiller seg fra vanlige arbeidsavtaler ved at de ofte er til dels prestasjonsbaserte. I dette ligger det at spillere for eksempel har bonusavtaler for antall scorede mål og kamper spilt. Lønnsutgiftene for spillere vil også ha en nær tilknytning til utgiftene for kjøp/leie av spillere. Henter man inn en dyr spiller vil denne spilleren ofte ha høye krav til sin arbeidsavtale med klubben. 2008-sesongen gir et illustrerende eksempel på dette. Dette er den sesongen det var størst utgifter til kjøp/leie av spillere (kr. 44 millioner) og lønning av spillere (kr. 170 millioner). Tilknytningen mellom de to fjerner imidlertid ikke det faktum at klubbene til

²³ <http://www.ssb.no/emner/08/05/10/oa/200801/08lonn-pris.pdf>

²⁴ <http://www.ssb.no/emner/08/05/10/oa/201101/07lonn-pris.pdf>

syvende og sist må forholde seg til driftsresultatet. Denne tilknytningen vil langt på vei tjene som en oppfordring til aktsomhet fra klubbens side ved kjøp/leie av kostbare spillere.

Ser man på det negative driftsresultatet klubbene leverte i 2007-sesongen viser dette tall som langt på vei oppfordret klubbene til å opptre varsomt og unngå dyre spillerkjøp og arbeidsavtaler det påfølgende året. Regnskapet for 2008-sesongen viser imidlertid at utgifter i forbindelse med spillerlønninger og kjøp/leie av spillere steg med henholdsvis 10 % og 38 % med en total kostnad på kr. 34 millioner. Til sammenligning var driftsresultatet for 2008-sesongen minus kr. 31 millioner. Dette vil altså si at økningen i de to postene utgjorde forskjellen på et overskudd og det underskuddet man til slutt endte opp med.

4.2.2.3 Investeringer som involverer økt økonomisk risiko

Eksempelet overfor illustrerer for øvrig også den svært vanskelige vurderingen klubbene står overfor når overgangsvinduet er i ferd med å stenge. Nemlig om spillerstallen har nok bredde og potensiale til å leve opp til de ambisjonene klubben har satt seg, og i verste fall avverge nedrykk til divisjonen under. Vurderingen er svært vanskelig fordi svært mange faktorer gjør seg gjeldende.

De mest grunnleggende argumentene vil være den økonomiske forsvarligheten av de eventuelle investeringene målt opp mot sannsynligheten for at man vil klare å oppnå de planlagte mål med de spillere man allerede har i stallen. Herunder må man imidlertid ha risikoen for eventuelle skader i bakhodet. Klubbene vil nemlig ikke ha anledning til å hente inn nye spillere utenom overgangsperiodene som består av vinterperioden (08.jan-31.jan) og sommerperioden (08.aug-31.aug), jf. Overgangsreglementet til NFF § 15-1 bokstav d, andre punktum. Forbundsstyret har anledning til å gi dispensasjon i «særskilte tilfeller», jf. 15-1 bokstav d, tredje punktum, men terskelen for anvendelse av denne regelen er svært høy og klubbene vil som regel kun ha anledning til å hente inn spillere fra rekruttlaget sitt.

Eksempelvis, skulle man velge en løsning som er i gråsonen av hva som er økonomisk forsvarlig og gjøre investeringene som sannsynligvis sikrer at klubben ikke rykker ned, garanterer ikke dette at spillerne faktisk innfrir på fotballbanen. Skulle laget til tross for forsterkninger rykke ned vil man potensielt stå overfor et stort økonomisk problem. Grunnen til dette er at nedrykk i seg selv, i de fleste tilfeller, vil ha en direkte konsekvens for inntektsposter som TV-avtaler, reklame/sponsor og ikke minst billettsalg. Dette kan forklares med at kamper i for eksempel Adeccoligaen ikke trekker like store seertall som Tippeligaen, hverken gjennom billettsalg eller tv. Dette vil igjen gjøre det mindre attraktivt å betale for reklameskilt på stadion. I verste fall betyr dette at klubben har brukt mer penger enn planlagt forrige sesong og etter all sannsynlighet ikke vil få like store inntekter påfølgende sesong, noe som fører til at klubbene er nødt til å kutte i neste sesongs utgifter.

Det finnes flere eksempler der klubbstyrene har satt seg ambisjoner som forutsetter pengebruk uten at spillergruppen har klart å følge opp, og det hele har endt med lønningskutt for spillerne. Gode eksempler på dette er Notodden-saken, Ham-Kam i 2009²⁵ og Start i 2011. Sistnevnte drøftes nærmere under punkt 5.3. I de to første tilfellene rykket begge klubbene ned til tross for offensiv satsing, noe som resulterte i nye lønnsforhandlinger og til slutt fristillelse av flere spillere fordi de ikke ville akseptere klubbens nye betingelser.²⁶

I et obiter dictum i Notodden-dommen skriver førstvoterende at «nedrykk til lavere divisjon ikke kan gi grunnlag for oppsigelse», jf. Rt.2012 s.168 avsnitt 73. En oppsigelse utelukkende på bakgrunn av nedrykk vil altså ikke være aktuelt i en vurdering for å vurdere hvorvidt et budsjett er «realistisk» eller ei fordi nedrykk isolert sett ikke er en gyldig oppsigelsesgrunn. Det som allikevel er verdt å merke seg er klubbstyrenes tendens til å spekulere i den økonomiske driften og risiko som ofte ender med at spillerne enten må akseptere langt dårligere arbeidsavtaler enn de i utgangspunktet hadde, eller fristilles fra kontrakten sin. En slik tendens vil i stor grad gi uttrykk for en daglig drift hvor spillernes arbeidsrettslige forutsigbarhet svekkes.

4.2.2.4 Driftsresultat

Til tross for den store økningen i inntekter har klubbens utgifter oversteget inntektene hvert år og resultert i et negativt driftsresultat. Det gjennomsnittlige driftsresultatet har også hatt en prosentvis forverring for hver sesong. Ser man på illustrasjon 3 under, viser søylene at det gjennomsnittlige driftsresultatet (differansen mellom inntekter og utgifter) i 2006 var minus kr. 14 millioner. Til tross for økte inntekter på henholdsvis kr. 167 millioner og kr. 107 millioner hadde klubbene et negativt driftsresultat på kr. 31 millioner i 2008 og kr. 54 millioner i 2010. I løpet av disse fem årene forverret det negative driftsresultatet seg med gjennomsnittlig 76 % hver sesong.

²⁵ <http://www.tv2.no/sport/fotball/adeccoligaen/hamkam-klar-for-nedrykk-2972625.html>

²⁶ <http://no.wikipedia.org/wiki/Hamarkameratene>

Illustrasjon 3: Viser klubbenes totale inntekter (blå søyler) og utgifter (røde søyler) for 2006 til 2010 (kilde: Tallmateriale fra Norges fotballforbund)

Ser man perioden fra 2006 til 2010 under ett gir de negative driftsresultatene år etter år uttrykk for en klar tendens til uheldig økonomisk styring og manglende evne til økonomisk planlegging. Herunder må perioden mellom 2006 og 2008 nok en gang trekkes frem. Til tross for at klubbenes inntekt økte betraktelig forverret klubbenes driftsresultat seg hvert år. En slik trend er helt klart noe som vil trekke i retning av at klubbenes budsjettering ikke er «realistisk».

Som det ble nevnt innledningsvis i punkt 4.1 er det flere aspekter av økonomisk styring. I dette ligger det at negative driftsresultat ikke nødvendigvis betyr at klubben vil være ute av stand til å betale sine løpende forpliktelser. Mer om dette under i punkt 4.3 om balanseregnskap.

4.3 Balanseregnskap

4.3.1 Generelt om balanseregnskap

Balanseregnskap føres minst to ganger i året og er delt opp i to hoveddeler, eiendeler og egenkapital/gjeld.²⁷ Eiendeler er alt klubben eier av verdi. Dette kan være alt fra stadionanlegg til spillerrettigheter. Egenkapital/gjeld er i utgangspunktet to helt forskjellige ting, men føres opp under samme post i balansen fordi summen av de to skal samsvare med summen av eiendelene. Dette kan illustreres ved at klubbene ofte vil bruke et positivt driftsresultat til å betale ned gjelden sin. Ved å gjøre det, vil den opptjente egenkapitalen stige og gjelden synke tilsvarende.²⁸

²⁷ Mads Henry Andenæs, Selskapsrett. 1.utg. Oslo 2007 s.209

²⁸ Mads Henry Andenæs, Selskapsrett. 1.utg. Oslo 2007 s.210

4.3.2 Egenkapital

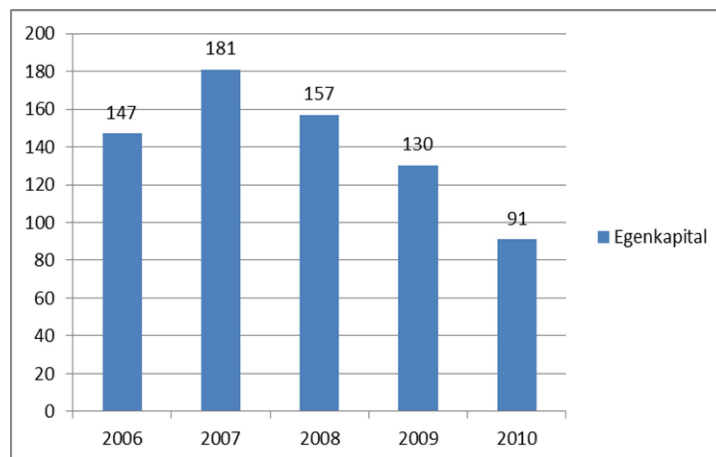
Sentralt for denne oppgaven er egenkapital. Egenkapitalen er det eierne av klubben sitter igjen med dersom man selger alle eiendeler og nedbetaler all gjeld. Grunnen til at egenkapitalen er såpass sentral skyldes først og fremst det vi har vært inne på i punkt 4.2 om daglig drift, at klubbene ikke leverer positive driftsresultat.

Hvordan man håndterer et negativt driftsresultat beror på mange faktorer. Som tidligere nevnt forutsetter ikke et underskudd at man er ute av stand til å betale sine løpende forpliktelser. Klubbene vil som oftest ha anledning til å dekke dette med egenkapital. Dette vil imidlertid redusere egenkapitalen da klubbene har fortløpende utgifter som skal dekkes. Alternativet er at klubben tar opp lån for å avhjelpe en konkret situasjon. Dette er helt normalt ved uforutsette utgifter. Selv om disse to eksemplene er vanlige er de ikke desto mindre midlertidige løsninger på et problem. I første tilfellet vil man før eller siden gå tom for egenkapital, mens banken i det andre tilfellet før eller siden vil si nei til ytterligere lån, i frykt for at disse ikke vil tilbakebetales.

En annen og mer langsiktig løsning er at klubbene tærer på egenkapitalen gjennom året og at sittende eller nye eiere skyter inn ny likviditet i selskapet. Dette er en løsning som kan pågå lenge fordi man ved hjelp av investorer får tilgang til likviditeten som er nødvendig for å holde klubbens drift gående og egenkapitalen på et forsvarlig nivå. De fleste ordnære investorer vil reagere på en slik selskapsdrift. Mye av bakgrunnen for at investorer allikevel velger å investere i norske toppklubber, uten at de nødvendigvis får en økonomisk avkastning på investeringene sine, er imidlertid det som innledningsvis ble nevnt i oppgaven, nemlig økonomiske oppgangstider. Klubbenes økonomiske tilskudd har økt fordi investorer og sponsorer, i kraft av sin entusiasme og lidenskap for idretten, vil bidra uten nødvendigvis å kreve noe tilbake. I følge professor Kenneth Fjeld ved NHH er dette en type drift som til dels er utbredt ved at investorene «oppfatter seg som supportere som vil ha en «sportslig avkastning» og ikke investorer som vil ha en pekuniær avkastning²⁹».

Det er vanskelig å si noe om hvor ofte, og i så fall hvor mye, som investeres fra gang til gang i den enkelte klubb. Kunnskap om dette forutsetter en grad av innsyn i driften av selskapet som klubbene er svært tilbakeholdne med å oppgi. Det man imidlertid kan bygge et inntrykk på, er oversikten over klubbenes totale egenkapital og hvordan denne har utviklet seg de siste årene.

²⁹ Sitat hentet fra korrespondanse med Ph.D. Kenneth Fjeld over e-post

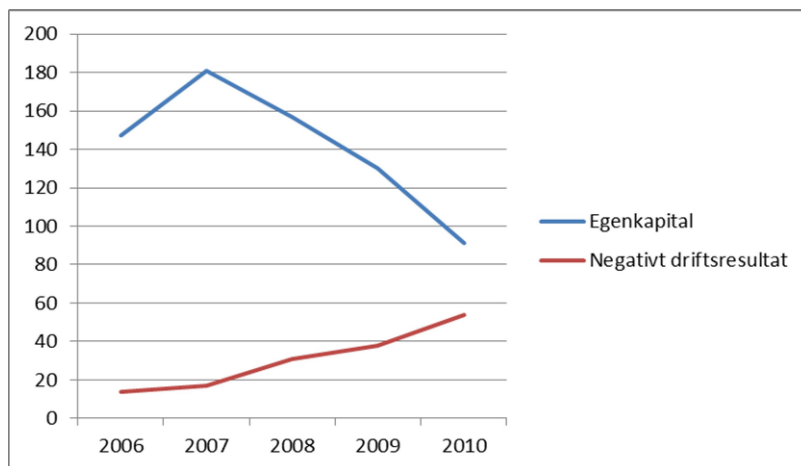
Illustrasjon 5: Viser klubbenes egenkapital i antall mill. kr. for 2006 til 2010 (Kilde: Tallmateriale fra Norges Fotballforbund)

Ser man på illustrasjon 5 overfor viser denne at egenkapitalen fra og med 2007 har sunket nesten 50 % til 2010. Dette vil si at de verdier eierne sitter igjen med ved et potensielt salg av alle klubbens eiendeler har blitt halvert over en periode på tre år.

Skal man eksempelvis gå til innkjøp av leilighet eller hus krever bankene en egenandel på 15 %.³⁰ På samme måte forutsetter store investeringer som stadion og lignende at klubbene må stille en viss egenkapital som sikkerhet for et eventuelt lån. Det er imidlertid kun én av klubbene som har investert i nytt stadion i den aktuelle tidsperioden. Av andre investeringer har det kun blitt gjort mindre justeringer på stadionanlegg og lignende. Følgelig gir ikke investeringer av denne arten en fullgod forklaring på den synkende egenkapitalen blant klubbene.

Ved fravær av andre store investeringer er det mye som tyder på at årsaken til klubbenes synkende egenkapital kan skyldes de negative driftsresultatene. Som nevnt i punkt 4.2 om daglig drift av klubbene har klubbene drift endt med underskudd hvert år i perioden mellom 2006 og 2010. Ser man på illustrasjon 6 under, gir denne uttrykk for at det er en sammenheng mellom den synkende egenkapitalen og de negative driftsresultatene.

³⁰ <http://www.bt.no/nyheter/okonomi/Finanstilsynet-krymper-boliglanet-for-deg-2781860.html>

Illustrasjon 6: Viser klubbenes egenkapital og klubbenes underskudd i antall mill. kr. (Kilde: Tallmateriale fra Norges Fotballforbund)

Uavhengig av hvorvidt det er en sammenheng mellom de to faktorene, er det klart at de isolert sett gir uttrykk for at klubbene har et problem hva økonomisk styring angår. I en konkret helhetsvurdering av hva som skal anses som et «realistisk» oppsatt budsjett er det derfor mye som taler for at sviktende egenkapital og voksende underskudd vil gå i bedriftens disfavør.

En av indikasjonene på at egenkapital er sentral i klubblisensnemndas vurdering av klubbens økonomi, er blant annet egenkapitalens sentrale rolle i selskapsretten. Eksempelvis, i aksjeloven § 3-4 heter det at «[s]elskapet til enhver tid skal ha egenkapital som er forsvarlig». Regelen stiller et skjønnsmessig krav til vurderingen av egenkapitalen. Ifølge forarbeidene skal en «slik rettslig standard gi[...] selskapets ledelse en påminnelse og en oppfordring til å foreta fortløpende vurderinger av selskapets økonomiske stilling».³¹ Som følge av at det stilles rettslige standarder til egenkapitalen i selskapsretten er det mye som taler for at dette også vil være et tungtveiende moment i klubblisensnemndas vurdering av den enkelte klubs økonomiske stilling. Dette vises også i praksis, se punkt 4.4.2 under.

4.4 Handlingsplaner pålagt av NFF etter klubblisensreglementets kapittel 2

4.4.1 Generelt om klubblisensnemndas saksbehandling

Klubblisensreglementets virkeområde er «behandling av søknader om klubblisens samt virkninger av brudd på reglementet og lisenskriteriene»³². Skulle nemndas «undersøkelser»³³

³¹ Ot.prp. nr. 36 (1993-1994) s.68

³² Klubbl.reg. § 1-1

³³ Klubbl.reg. § 2-5(1)

vise at klubbens økonomi ikke er i tråd med «økonomiske kriterier»³⁴ skal den «pålegge klubben å lage en handlingsplan»³⁵. Denne handlingsplanen skal deretter «godkjennes»³⁶ av lisensnemnda samt gis en «siste frist for når klubben må oppfylle kriteriet»³⁷.

Adgangen til å trekke tilbake klubblicensen er regulert i klubbl.reg. § 2-8(2). Av de fem forskjellige bestemmelsene peker § 2-8(2) bokstav b seg ut som den mest aktuelle i relasjon til denne oppgaven. Bestemmelsen åpner for tilbaketrekking av klubblicensen dersom «lisensinnehaver fortsatt ikke oppfyller lisenskriteriet ved utløpet av en handlingsplan etter § 2-6»³⁸. Tilbaketrekking av klubblicensen er imidlertid strengeste straff og siste utvei. Klubblicensnemnden har derfor også mulighet til å møte brudd på handlingsplanen med «gebyr på inntil kr 250 000 per brudd» eller trekke klubben «inntil 8 poeng per brudd»³⁹.

I praksis finnes det eksempler på både inndragning av klubblicens og mildere sanksjoner som bøter og poengtrekk. I 2007 måtte fotballklubben Raufoss legge frem «godkjente planer og garantier for nytt stadionanlegg»⁴⁰ og «dekke gjeld på 7,1 millioner kroner»⁴¹. Da klubben ikke klarte å møte disse kravene ble Raufoss første laget som ble tvangsdegradert fra Adeccoligaen til 2.divisjon. I begrunnelsen het det at «flere av de økonomiske kriteriene, samt kravet om infrastruktur, ikke er oppfylt»⁴². I 2010 vedtok klubblicensnemnda å trekke Moss' klubblicens på bakgrunn av at klubben i 2009 leverte tall som ifølge klubblicensnemnda viste negativ egenkapital.⁴³ Moss påklaget imidlertid vedtaket, fikk medhold og fikk til slutt beholde klubblicensen.⁴⁴ Vedtakene om inndragning av klubblicens må i begge disse tilfellene antas å ha vært på bakgrunn av klubbl.reg. § 2-8(2) bokstav b, da klubbene i begge tilfeller jobbet på spreng for å møte kravene etter avtalte handlingsplaner.

4.4.2 Odd Grenland, HamKam og Alta i 2012

Videre viser praksis at terskelen for poengtrekk er mye lavere og at denne sanksjonen er et verktøy klubblicensnemnda dessverre har blitt nødt til å bruke ofte. Ved forrige fremleggelse av klubblicensnemndas rapport, 20. september 2012 ble Odd Grenland, HamKam og Alta trukket for poeng. Odd Grenland og Alta ble trukket ett poeng for ikke å ha oppnådd de

³⁴ Klubbl.reg. § 1-3(1) bokstav a

³⁵ Klubbl.reg. § 2-6(1) første punktum

³⁶ Klubbl.reg. § 2-6(2)

³⁷ Klubbl.reg. § 2-6(3) første punktum

³⁸ Klubbl.reg. § 2-8(2) bokstav b

³⁹ Klubbl.reg. § 2-7(2) bokstav b og c

⁴⁰ <http://fotball.aftenposten.no/forstediv/article93950.ece>

⁴¹ <http://www.vg.no/sport/fotball/norsk/artikkel.php?artid=183907>

⁴² <http://www.vg.no/sport/fotball/artikkel.php?artid=185806>

⁴³ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article159624.ece>

⁴⁴ <http://fotball.aftenposten.no/forstediv/article161648.ece>

avtalte mål etter handlingsplanen. HamKam ble trukket to poeng for ikke å ha oppnådd avtale mål, i tillegg til at klubben ifølge klubbisensnemnda hadde negativ egenkapital.⁴⁵ Dette var første gang i historien at en fotballklubb (Odd Grenland) i mennenes øverste divisjon har blitt fratrukket poeng.⁴⁶ Ser man på HamKams poengtrekk på bakgrunn av negativ egenkapital, illustrerer dette viktigheten av at klubbene oppfyller klubbisensnemndas krav til egenkapital.

I tillegg til at klubbisensnemnda fortløpende «fører kontroll»⁴⁷ tilgang til informasjon om klubbene, skal klubbene også levere en «økonomisk rapporteringspakke» 1. februar⁴⁸ og 1.september⁴⁹. Klubbisensnemnda vil deretter rapportere sine funn tilbake til fotballforbundet. Illustrasjon 7 under viser en oversikt over daværende tippeligaklubbens status etter klubbisensnemndas vurdering.

	Kategori	Kategori	Kategori	Kategori
	31.08.2009	31.12.2009	30.06.2010	31.12.2010
Strømsgodset	I	I	I	III
Sogndal	II	I	II	I
Lillestrøm	II	I	II	I
Haugesund	II	I	II	II
VIF	II	I	II	III
Stabæk	III	III	II	I
Start	I	II	II	II
Aalesunds	II	II	II	III
Rosenborg	III	II	II	III
Molde	II	II	II	II
Fredrikstad	II	II	I	I
Odd	I	I	I	II
Viking	II	II	II	II
Brann	I	I	I	I
Tromsø	I	III	I	I
Sarpsborg	I	I	II	I

Illustrasjon 7: Oversikt over klubbisensnemndas økonomiske vurdering av tippeligaklubbene fra 2011-sesongen fra 2009 til 2011 (Kilde: Norges Fotballforbund)

Oversikten er en del av Finansielt Oppfølgingssystem (FOS). Systemet baserer på klubbisensnemndas undersøkelser og de regnskap klubbene plikter å levere inn en gang i halvåret. De forskjellige faktorene som spiller inn i vurderingen har forskjellige poengsummer, og den enkelte klubb ender til slutt opp med en konkret sum. Klubbene som har over 130 poeng ligger i grønn sone, dette betyr at klubben har kontroll på sin økonomi og slipper oppfølging. Klubbene som ligger mellom 65 og 130 poeng ligger i gul sone, her vil lisensnemnda til en viss grad bruke sin undersøkelsesrett, men kun holde seg til dette. Det er

⁴⁵ <http://www.nrk.no/sport/fotball/odd-grenland-far-poengtrekk-1.8329749>

⁴⁶ <http://www.abcnyheter.no/nyheter/sport/2012/09/20/odd-grenland-med-historisk-poengtrekk>

⁴⁷ Klubbl.regl. § 2-4(1)

⁴⁸ Klubbl.regl. § 2-4(2) bokstav a

⁴⁹ Klubbl.regl. § 2-4(2) bokstav c

først når klubbene kommer i rød sone (65 poeng) klubblisensnemnda vil starte med sanksjoner. Først og fremst i form av krav om en handlingsplan. En handlingsplan innebærer imidlertid ikke bare overholdelse av frister og en konkret økonomisk plan som nevnt ovenfor. Klubbene pålegges også handlingsbegrensninger som forutsetter klubblisensnemndas tillatelse til spillerkjøp og ansettelse.⁵⁰

I midten av november 2009 la lisensnemnda frem sin rapport, som i følge leder av lisensnemnda, Jan Løkling, «gjør oss urolige»⁵¹. Denne viste at så mye som 11 klubber i herrefotballens to øverste divisjoner hadde i underkant av halvannen måned til å påvise positiv egenkapital dersom de ville beholde klubblisensen.⁵²

Som nevnt overfor var det kun Moss av de 11 klubbene som fikk tilbaketrasket lisens sin. Dette vedtaket ble imidlertid påklaget og omgjort. Det man allikevel bør merke seg med illustrasjon 7 er at hele 40 % av feltene som skal indikere hvilken kategori klubbene havner i er markert rød. 47 % av feltene er markert gule og bare 13 % er markert grønne. Dette vil si at hele 87 % ble fulgt opp av lisensnemnda, enten i form av en handlingsplan med mer (40 %) eller generell oppfølging (47 %). Klubblisensnemndas vurdering av søknadene om fornyet klubblisens har klare kriterier, jf. klubbl.regl. § 1-3(1) og (2). Hvis klubbens økonomiske styring ikke klarer å møte disse, må det derfor kunne stilles spørsmål til hvor «realistisk» den økonomiske styringen av klubbene er.

Det faktum at lisensnemnda vurderer klubbens regnskap til å være så dårlige som illustrasjon 7 overfor viser, gir ikke nødvendigvis uttrykk for at klubbens budsjettering ikke er «realistisk». Det som imidlertid er verdt å merke seg er at dersom lisensnemnda finner at klubbene ikke innfrir kravene til fornyet klubblisens og trekker lisensen, vil klubben rykke ned. Dette vil igjen føre til økonomiske konsekvenser på inntektssiden, som vi har vært inne på tidligere.

Ser man oversikten fra start til slutt for hvert enkelt lag, er det kun fem lag, Strømsgodset, Vålerenga, Start, Aalesund og Odd Grenland, som har hatt en positiv utvikling. På den annen side har Sogndal, Lillestrøm, Stabæk og Fredrikstad levert tall som etter klubblisensnemnda gir uttrykk for at de står enda dårligere stilt økonomisk i utgangen av 2010 enn de gjorde i starten av 2009.

Da tallmaterialet ikke åpner for henvisninger til konkrete tall eller klubber vil det i punkt 5 vises til enkeltsaker fra media som viser til økonomisk svikt.

⁵⁰ Mediapresentasjon tilsendt fra NFF's klubblisensavdeling

⁵¹ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article155706.ece>

⁵² <http://www.tv2.no/sport/fotball/tippeligaen/17-klubber-kan-miste-lisensen-3011128.html>

5. Eksempler på tilfeller av økonomisk svikt

5.1 Tilpasningsevne i et skiftende miljø, «travere» vs. «nykommere»

Offentlige regnskapstall⁵³ fra klubbene i Tippeligaen viser at disse har hatt problemer med å tilpasse seg toppfotballens utvikling de siste årene. Klubbene sliter med å trekke like store tilskuertall og opprettholde billettinntektene, mye på bakgrunn av den tidligere nevnte tv-avtalen som viser langt flere av tippeligakampene på gratis-tv enn tidligere.

Tilskuersvikten klubbene har opplevd siden 2007, jf. punkt 3.2.3, vil være en oppfordring til å revurdere hvilke målsetninger og ikke minst budsjetter som settes opp for kommende års billettinntekter. I relasjon til oppgavens problemstilling vil spørsmålet mer konkret være hvorvidt klubbene budsjetterer «realistisk» når de er klar over at tilskuertallene er synkende.

Som tidligere nevnt i relasjon til tallmaterialet, viser også de offentlige regnskapstallene en tendens til at flere av tippeligaklubbene går med driftsunderskudd og tærer på egenkapitalen sin år etter år. Her oppstår det imidlertid et skille mellom flere av de mer etablerte klubbene, og de som ikke har like lang fartstid i norsk toppfotballs øverste divisjon. Lag som Rosenborg⁵⁴ og Viking⁵⁵ står bokført med solid egenkapital, men har negative driftsresultat år etter år. I den andre enden av skalaen har man lag som Ålesund⁵⁶ og Strømsgodset⁵⁷. Disse går i overskudd og bygger seg sakte men sikkert opp egenkapital.

Årsaken til de varierte tallene kan være mange. Mye taler for at de mindre klubbene, som har jobbet seg oppover, har blitt tvunget til å budsjettere mer nøkternt. Dette som en konsekvens av at de har hatt langt mindre «eksklusive» inntektsposter som for eksempel spill i Europa og ikke minst generelt lavere billettinntekter som følge av mindre fotballstadion. Et annet aspekt er at de mindre klubbene som regel ikke får like store inntekter gjennom tv-avtalene sine, fordi de sjeldnere er satt opp i hovedkampen på søndager, som er den kampen hvor reklameinntektene er størst. Flere av «storklubbene» derimot har opplevd kvalifisering til Champions League og UEFA Cup-spill. Slike prestasjoner vil utvilsomt være positivt for klubben der og da, men kan også ha ulemper i fremtiden.

Nyere tid viser at fotballen har blitt langt mindre forutsigbar hva klubbenes prestasjonsevne angår, både når det gjelder økonomi og resultat. Storhetstiden til Rosenborg er et godt

⁵³ www.purehelp.com

⁵⁴ <http://purehelp.com/company/calculateValue/rosenborgballklub/935883571>

⁵⁵ <http://purehelp.com/company/calculateValue/vikingfotballasa/980344215>

⁵⁶ <http://purehelp.com/company/calculateValue/lesundfotballas/970976787>

⁵⁷ <http://purehelp.com/company/calculateValue/stromsgodsetfotballas/955100727>

eksempel på dette. Klubben dominerte Tippeligaen i en årrekke frem til 2005, da Vålerenga vant. Mye av bakgrunnen for denne endringen var internasjonaliseringen som skjedde parallelt med den enorme økonomiske veksten i forbindelse med blant annet olje og verdipapirhandel. Spesielt internasjonaliseringen førte til at klubbene fikk anledning til å hente inn talent fra utlandet som kunne spille opp mot potensialet til toppspillerne i ligaen til en lavere pris.

Igjen kan sesongen hvor Rosenborgs seiersrekke ble brutt, tjene som et illustrerende eksempel. Denne sesongen kom Start på andre plass. Året før rykket klubben opp fra 1.divisjon (nå Adeccoligaen). På dette tidspunktet var Start en av de mindre klubbene som hadde hentet inn utenlandske spillere, eksempelvis Bala Garba og Ben Wright, med stor suksess. Ben Wright var blant annet toppscorer for Start i 2003 og 2004-sesongen.⁵⁸ Starts prestasjon med opprykk fra 1.divisjon og tap av gullet til Vålerenga på målstreken påfølgende sesong, viser langt på vei at den resultatmessige forutsigbarheten man hittil hadde lagt til grunn var og i ferd med å endres.

Denne endringen i Tippeligaens uoffisielle hierarki er langt på vei en oppfordring til «traverne» om at det er nødt til å foretas en holdningsendring hva økonomisk planlegging angår. Ser man på illustrasjon 7 overfor viser denne at Viking og Rosenborg ikke opplever vesentlig økonomisk svikt per dags dato. Således kan dette være noe av årsaken til at klubbene ikke anser denne økonomiske holdningsendringen som spesielt presserende. Allikevel viser de offentlige tallene av klubbenes regnskap⁵⁹ ⁶⁰ og gjennomsnittet av Tippeligaklubbenes egenkapital etter tallmaterialet, at klubbenes egenkapital synker urovekkende fort. Dette vil ikke bare være et problem fordi klubbene før eller siden må ta et utfordrende oppgjør med sitt forhold til pengebruk, men fordi egenkapitalen er en av faktorene klubbisensnemnda legger vekt på i sin vurdering av hvorvidt en klubb skal få fornyet lisens eller ei.

5.2 Stabæk I.F 2009-2011

5.2.1 Tilskuersvikt og flytting til og fra Telenor Arena

I 2007 og 2008 kom Stabæk på henholdsvis andre- og førsteplass i Tippeligaen. Dette førte til UEFA Cup-spill i 2008 og Champions league-kvalifisering i 2009, Europas to gjeveste klubbturneringer.⁶¹ I begynnelsen av 2009 spilte laget sin første kamp på klubbens nye

⁵⁸ http://no.wikipedia.org/wiki/Idrettsklubben_Start

⁵⁹ <http://purehelp.com/company/calculateValue/rosenborgballklub/935883571>

⁶⁰ <http://purehelp.com/company/calculateValue/vikingfotballasa/980344215>

⁶¹ http://no.wikipedia.org/wiki/Stab%C3%A6k_Fotball

hjemmebane Telenor Arena.⁶² I juni samme år gikk daglig leder og økonomiansvarlig i Stabæk Holding og Stabæk Fotball ut i media og varslet at klubben ikke hadde likviditet til å betale regningene sine ved forfall.⁶³

Bakgrunnen for dette var at utgiftene for Telenor Arena ble høyere enn klubben hadde tatt høyde for i sitt budsjett, samtidig som klubben ikke klarte å møte de budsjetterte inntektene. I 2008 hadde klubbens gamle stadion, Nadderud, blitt utsolgt hele 12 av 13 kamper samt satt en snittrekord på 5 800 tilskuere. Selv om Stabæk på Telenor Arena hadde et gjennomsnittlig tilskuerantall på 9 500 i 2009-sesongen, var ikke billettinntektene store nok til å tjene inn det som var nødvendig for å drive en hjemmebane med tilskuerkapasitet på 15 000.⁶⁴ Til sammenligning hadde Viking (kapasitet på 16 300⁶⁵) og Brann (kapasitet på 17 300⁶⁶) henholdsvis 13 000 og 15 900 tilskuere samme sesong.⁶⁷

Kjell Chr. Ulrichsen, tidligere hovedaksjonær i Stabæk Holding (nå Euforum Holding), reddet selskapene fra konkurs høsten 2010. På dette tidspunktet ble fotballen skilt ut slik at han satt igjen som eier av arenaselskapet Stabæk Holding.⁶⁸ Etter dette gikk ni klubbpatrioter sammen og opprettet Stabæk Fotball AS. Dette var også leietakeren ved Telenor Arena som betalte til Stabæk Holding.

2009-sesongen endte med tredje plass i Tippeligaen og kvalifisering til Europa League-spill i 2010, hvor Stabæk røk ut på målforskjell mot hviterussiske Dnepr Mogilev i andre runde.⁶⁹ 2010-sesongen gikk dårlig og Stabæk endte på en skuffende 12. plass. I oktober samme år meldte Stabæk et underskudd på hele kr. 27 millioner. Klubbledelsen hadde lenge vært klar over de økonomiske problemene og hadde budsjettert med et underskudd kr. 17 millioner, men grunnet blant annet lavere billettinntekter og salg av kurs og konferanser på Telenor Arena, ble dette underskuddet altså i overkant av 40 % større enn forventet.⁷⁰

Mot slutten av året opplevde også Stabæk Holding økonomiske problemer og sto i fare for å gå konkurs fordi kombinasjonen av fotball og konsertarrangement ikke ga den planlagte gevinsten.⁷¹ Ikke lenge etter leverte Stabæk midlertidig forføyning mot Stabæk Holding for å sikre seg tinglysing av leieavtalen de hadde.⁷² Klubben fikk til slutt medhold av Asker og

⁶² <http://www.dagbladet.no/2009/01/24/sport/fotball/tippeligaen/4520561/>

⁶³ <http://www.dagbladet.no/2009/06/03/sport/tippeligaen/fotball/stabek/finanskrise/6534200/>

⁶⁴ http://no.wikipedia.org/wiki/Stab%C3%A6k_Fotball

⁶⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Viking_Stadion

⁶⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Brann_Stadion

⁶⁷ http://no.wikipedia.org/wiki/Tilskuertall_i_Tippeligaen

⁶⁸ <http://fotball.adressa.no/eliteserien/article203883.ece>

⁶⁹ <http://www.uefa.com/uefaeuropaleague/season=2011/clubs/club=61584/matches/index.html>

⁷⁰ <http://www.budstikka.no/sport/stab%C3%A6k/stabek-styrer-mot-27-mill-i-underskudd-1.5710008>

⁷¹ <http://www.budstikka.no/%C3%B8konomi/stabek-kan-bli-kastet-ut-av-telenor-arena-1.5774178>

⁷² <http://www.budstikka.no/%C3%B8konomi/derfor-er-arenastriden-i-retten-1.5898362>

Bærum Tingrett og klubben fikk videreført rettighetene sine etter leiekontrakten overfor utleiers eventuelle konkursbo.⁷³ Tvisten endte med at Stabæk Fotball og Stabæk Holding inngikk en avtale om at Stabæk Fotball overtok driften av stadionanlegget for 1 krone.⁷⁴ Avtalen innebar at klubben overtok ansvaret for eventvirksomheten ved Telenor Arena og at klubben innen 30.juni 2011 måtte skaffe til veie kr. 35 millioner tilsvarende seks måneders husleie og faste kostnader, noe klubben ikke klarte.⁷⁵

5.2.2 Oppsigelsesvarsler

20. november spilte Stabæk sin siste seriekamp på Telenor Arena i tråd med leieavtalen som ble inngått med Euforum Holding. Ikke lenge etter mottok spillerne Jon Knudsen, Jan-Kjell Larsen, Haris Skenderovic, Tor-Marius Gromstad, Torstein Andersen Aase og Gilles Ondo oppsigelsesvarsel.⁷⁶ Bakgrunnen for disse kuttene var en kalkulert kutt i utgifter. Da klubben ikke lenger ville ha anledning til å spille på Telenor Arena, men etter alt å dømme måtte tilbake til Nadderud Stadion ville det bety tapte billettinntekter. For å illustrere dette viste daværende daglig leder Jan Tunold til at budsjettet ville kuttes fra kr. 70 millioner til kr. 30 millioner og at et av virkemidlene for å oppnå dette var redusering av lønnskostnader.⁷⁷

I desember møttes spillerne sammen med representanter fra NISO klubbledelsen for å komme til en enighet. Klubben gjorde her rede for den økonomiske situasjonen og var klare på at dersom spillere og klubb ikke kom til en enighet om de nye betingelsene var alternativet oppsigelser.⁷⁸ Av de seks spillerne som mottok oppsigelsesvarsel endte Tor-Marius Gromstad og Torstein Andersen Aase å bli i klubben på nye vilkår.⁷⁹ Av de øvrige spillerne mottok Ondo, Skenderovic og Larsen oppsigelsesbrev.⁸⁰ Ingen av disse spillerne endte opp med å ta saken videre. Skenderovic gikk til media og truet offentlig med å ta saken til retten⁸¹, men ble til slutt enig om en ny avtale med Stabæk hvis innhold er taushetsbelagt⁸².

⁷³ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article188449.ece>

⁷⁴ <http://www.budstikka.no/%C3%B8konomi/stabek-far-spille-pa-telenor-arena-1.5940071>

⁷⁵ <http://www.vg.no/sport/fotball/norsk/artikkel.php?artid=10088242>

⁷⁶ <http://www.tv2.no/sport/fotball/tippeligaen/fikk-oppsigelsesbrev-etter-11-aar-og-254-tippeligakamper-3643907.html>

⁷⁷ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article215481.ece>

⁷⁸ <http://www.tv2.no/sport/fotball/tippeligaen/seks-stabaekspillere-ett-skritt-naermere-oppsigelse-3653361.html>

⁷⁹ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article217240.ece>

⁸⁰ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article217296.ece>

⁸¹ <http://www.tv2.no/sport/fotball/tippeligaen/opsagt-stabaekspiller-vil-gaa-til-rettssak-mot-klubben-3664717.html>

⁸² Bekreftet av forbundsleder i NISO, Joachim Walltin, per e-post

På samme måte som i Notodden-saken var det flere av spillerne i spillergruppen som godtok de nye lønnsbetingelsene som klubben la frem. Disse var utvilsomt dårligere enn de som fulgte av de opprinnelige arbeidsavtalene mellom klubb og spillere. Notodden-saken hadde imidlertid ikke vært oppe for Høyesterett da denne saken utspilte seg mellom partene. Følgelig kan det være interessant å se på momentene som ble vektlagt i den saken sett opp mot Stabæk-saken.

5.2.3 Saken sett i lys av Notodden-dommen

Haris Skenderovic signerte for Stabæk i november 2010. Han hadde fått tilbud fra flere andre utenlandske klubber, men valgte Stabæk.⁸³ Som nevnt meldte Stabæk en måned tidligere at klubben ville gå med et større underskudd enn klubben hadde budsjettert med før sesongstart. Overskridelsen ble antatt å bli kr. 10 millioner større enn det budsjetterte underskuddet på kr. 17 millioner. Forklaringen på dette var sviktende billettsalg og mindre inntekter på tv-avtaler enn forventet. På dette tidspunktet var det også usikkert hvorvidt klubben fikk spille 2011-sesongen på Telenor Arena. Allikevel ble svensk-bosnieren tilbudt en treårskontrakt.

Vurderingen i Notodden-dommen var hvorvidt klubbens «økonomi svikte[t] vesentlig» i forhold til «realistisk oppsatt budsjett»⁸⁴. I Notodden-dommen mente Høyesterett at et fall i driftsinntekter fra kr. 24 millioner til kr. 13,6 millioner var «vesentlig». Tilfellene kan ikke sammenlignes utelukkende på bakgrunn av beløp fordi Stabæk er en langt større klubb en Notodden, og en svikt på kr. 10 millioner således ikke vil ha en like tyngende effekt på klubbens økonomi sett under ett. Det var imidlertid tale om økning av et allerede estimert underskudd på kr. 17 millioner som til slutt endte på kr. 27 millioner. Dette gir i stor grad uttrykk for at klubbens økonomi «svikte[t] vesentlig».

Uavhengig av vilkåret om økonomisk svikt er det drøftelsen av vilkåret «realistisk oppsatt budsjett» som ligger nærmest denne oppgaven. Dette er fordi vilkåret i langt større grad åpner for skjønsmessige vurderinger av juridisk art.

I Notodden-dommen anførte saksøkende part at budsjettet for året svikten inntraff, måtte legges til grunn for vurderingen av vilkåret «realistisk oppsatt budsjett». Førstvoterende slutter seg til at en slik forståelse av ordlyden er naturlig, men påpeker at en slik tolkning også gir bestemmelsen et snevert anvendelsesområde.⁸⁵ Herunder viser førstvoterende til ankeforhandlingen hvor saksøkerne, med saksøktes samtykke la frem et nytt dokument som forklarte bakgrunnen for formuleringen i standardkontrakten. Ut fra dette utleder førstvoterende følgende: «Man har i utgangspunktet ikke ønsket en oppsigelsesadgang ved

⁸³ <http://www.tv2.no/sport/fotball/tippeligaen/opsagt-stabaekspiller-vil-gaa-til-rettssak-mot-klubben-3664717.html>

⁸⁴ Rt.2012 s.168 pkt.61

⁸⁵ Rt.2012 s.168 pkt.66

tidsbestemte kontrakter, idet spillerne har behov for å kunne innrette seg i avtaleperioden. Dette innebærer at det i utgangspunktet er klubben som har risikoen for utviklingen i klubbens økonomi. [...] Men dersom det oppstår vesentlig svikt i forhold til realistiske forventninger til økonomien, er det rimelig at klubben kan gå til oppsigelser».⁸⁶

Oppsigelsesadgangen vil med andre ord være forbeholdt de tilfeller hvor den vesentlige økonomiske svikten oppstår, til tross for realistiske forventninger til den økonomiske utviklingen. Herunder er det ganske klart at man i Notodden-dommen tok utgangspunkt i arbeidsavtaler som blir inngått på et tidspunkt hvor klubbens økonomi «svikter vesentlig» på et senere tidspunkt. Hva med tilfellene hvor klubben har kunnskap om at økonomien allerede er vaklende? Om dette sier førstvoterende: «I den grad klubben inngår kontrakter over flere år uten å sørge for at disse er forankret i en trygg økonomi, vil den således ikke kunne gå til oppsigelse for å rette opp økonomien når denne svikter.»⁸⁷ Dette gir uttrykk for at man i vurderingen av vilkåret «realistisk oppsatt budsjett» kan utlede et krav om trygg økonomi i klubben på ansettelsestidspunktet.

Tar man utgangspunkt i tidspunktet Skenderovic ble ansatt i Stabæk, hadde klubben fullt ut kunnskap om at underskuddet ble større enn forventet i 2010. Dette skyldtes blant annet lavere billettinntekter og inntekter fra kurs og konferanser ved Telenor Arena enn forventet.⁸⁸ At klubben kom på en skuffende 12.plass i Tippeligaen må også kunne sies å ha vært en indikasjon på at klubbens billettinntekter kunne gå ned ytterligere sammenlignet med foregående sesonger, hvor klubben kom på henholdsvis andre, første og tredje plass fra 2007 til 2009. I en vurdering av klubbens økonomi og hvorvidt denne var trygg på ansettelsestidspunktet er dette et moment som kommer klubben til ulempe.

Usikkerheten rundt Telenor Arena trekker i samme retning. Dette er fordi arenaen gjennom kurs og konferanser, billettsalg og reklamemuligheter var en av de viktigste inntektskildene for Stabæk Fotball. I media ga Telenor uttrykk for at avtalen de hadde med Stabæk Holding om navnet «Telenor Arena» måtte vurderes på nytt dersom Stabæk Fotball ikke lenger skulle spille hjemmekampene sine på stadionanlegget.⁸⁹ For mindre sponsorer som har reklame rundt banen og på drakter er det klart at flytting fra Telenor Arena (kapasitet på 15 000) til alternativet, Nadderud (kapasitet på 7000), vesentlig endrer sponsorenes grad av eksponering til det negative. Noe som igjen kunne ført til reforhandlinger av sponsorenes avtaler og kutt i inntektene klubben hadde lagt til grunn for 2011-sesongen. På bakgrunn av dette må det være rimelig å si at problematikken rundt Telenor Arena utgjorde en omfattende økonomisk usikkerhet på tidspunktet Skenderovic ble ansatt i klubben.

⁸⁶ Rt.2012 s.168 pkt.69

⁸⁷ Rt.2012 s.168 pkt.69

⁸⁸ <http://www.budstikka.no/sport/stab%C3%A6k/stabek-styrer-mot-27-mill-i-underskudd-1.5710008>

⁸⁹ <http://www.budstikka.no/%C3%B8konomi/telenor-vil-vurdere-sin-sponsoravtale-1.5775814>

Ser man på illustrasjon 7 under punkt 4.4, befant Stabæk seg i gul sone 30.juni 2010. Dette betyr at klubben på ansettelsestidspunktet ikke var underlagt en handlingsplan og således ikke måtte ha godkjenning til blant annet ansettelse av nye spillere. Det faktum at lisensnemnda har funnet tallene for januar til juni forsvarlige gir uttrykk for at den økonomiske situasjonen på ansettelsestidspunktet var forsvarlig og at budsjettet således var «realistisk».

På den annen side viser samme illustrasjon at klubben gikk over til rød sone ved lisensnemndas neste vurdering av klubbens økonomi. Fotballforbundets finansielle oppfølgingssystem gir altså uttrykk for at klubben var av den oppfatning at det økonomiske problemet var under kontroll, men at svikten i blant annet billettinntekter skjøv klubbens økonomi over i den røde sonen. Dette illustrerer også det inntrykket Stabæk har gitt gjennom sine uttalelser til media, at klubben var klar over problemet, men at dette senere viste seg å bli et større problem enn forventet. At klubben på et slikt tidspunkt bestemte seg for å ansette Skenderovic trekker i retning av at klubben ikke har sørget for at kontrakten hans er forankret i en trygg økonomi og således heller ikke i et «realistisk» budsjett.

Ser man saken under ett er det svært mange elementer som gjør seg gjeldende i vurderingen av hvorvidt økonomien var trygg på det tidspunktet Skenderovic ble ansatt. Da oppgaven ikke har som mål å besvare hvorvidt enkelttilfeller faller inn- eller utenfor vilkårene for oppsigelsesadgang, men snarere belyse hvilke faktorer som gjør seg gjeldende, kan man nøye seg med å si at det i Stabæk-saken var flere faktorer som sterkt oppfordret klubben til å spare penger fremfor å binde klubben til en treårig arbeidskontrakt på et tidspunkt hvor det var stor usikkerhet rundt sentrale deler av klubbens økonomiske fremtid.

5.3 Start IK 2011

5.3.1 Økonomisk trøbbel og nedrykk

I begynnelsen av september 2011 fortalte daværende daglig leder i Start, Sveinung Hovstad, at klubben hadde budsjettet med et underskudd på kr. 5,9 millioner, men at dette risikerte å bli det dobbelte. Bakgrunnen for dette var at klubben på dette tidspunktet av sesongen hadde tapt om lag kr. 2 millioner i billettinntekter i tillegg til innhenting av ny trener og nye spillere ikke var en del av budsjettet.⁹⁰ En uke tidligere valgte klubben å prioritere spillerkjøp fremfor ny sportssjef. På spørsmål fra pressen uttalte fotballformann i IK Start, Erik Geelmuyden, «Alt fokus handler om å ikke rykke ned, og vi må prioritere spillerforsterkninger»⁹¹.

I midten av september 2011 meldte Finansavisen at Start hadde tapt kr. 115 millioner i løpet av de fem siste årene. De største delene av tapet skyldtes blant annet at store tap på arena og

⁹⁰ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article209022.ece>

⁹¹ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article208548.ece>

spillerstall ble regnskapsført i 2008. Tapet for 2011 ble på dette tidspunktet anslått til kr. 10 millioner.⁹² Etter en uavgjortkamp mot Viking i midten av november rykket klubben ned til Adeccoligaen.⁹³ Ikke lenge etter informerte Hovstad at den daglige driftens utgifter for 2012-sesongen måtte kuttes fra kr. 73 millioner til kr. 46 millioner for at klubben skulle gå i balanse, noe som var et krav fra Sparebanken Sør da den i 2008 reddet sørlandsklubben fra konkurs⁹⁴. På dette tidspunktet hadde klubben informert spillere og ansatte om muligheten for kutt i lønninger til administrasjon, trenerapparat og spillere.⁹⁵

5.3.2 Kutt og lønnsforhandlinger

10. januar 2012 var NISO koblet inn i saken på vegne av spillerne som fortsatt ikke hadde kommet til en enighet med klubbledelsen.⁹⁶ Da partene to uker senere fremdeles ikke hadde kommet frem til en løsning, var styreleder i Start Toppfotball klar på at oppsigelser var et alternativ klubben ville benytte seg av, dersom partene ikke ble enige.⁹⁷ Leder av NISO, Joachim Walltin, deltok i forhandlingene og beskrev signeringene av Espen Søgård og Glenn Andersen i august 2011 som «i beste fall naivt»,⁹⁸ da disse avtalene ikke tok høyde for en situasjon hvor klubben kunne rykke ned. I tillegg til disse signerte klubben Olav Tuelo Johannesen i starten av 2011-sommerens overgangsvindu.⁹⁹ 31. januar 2012 ble partene omsider enige. Spillerne sa fra seg kampbonusen forutsatt at halvparten av denne ble tilbakebetalt i 2013 dersom laget klarte å rykke opp til Tippeligaen påfølgende sesong.¹⁰⁰

5.3.3 Saken sett i lys av Notodden-dommen

Selv om ingen spillere ble oppsagt i Start-saken, er imidlertid klubbens vurderinger og investeringer forut for de omstridte forhandlingene med spillerne i januar 2012 av interesse i relasjon til oppgavens vurderingstema.

Ved halvspilt sesong lå Start på en skuffende sisteplass i Tippeligaen.¹⁰¹ På bakgrunn av dette valgte klubben å hente inn forsterkninger i sommerens overgangsvindu for å unngå nedrykk.

⁹² <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article209686.ece>

⁹³ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article215331.ece>

⁹⁴ <http://www.tv2.no/sport/fotball/tippeligaen/aksepterer-ikke-flere-startunderskudd-2499825.html>

⁹⁵ <http://fotball.aftenposten.no/eliteserien/article215605.ece>

⁹⁶ <http://fotball.fvn.no/eliteserien/article219110.ece>

⁹⁷ <http://fotball.fvn.no/forstediv/article221335.ece>

⁹⁸ <http://fotball.fvn.no/eliteserien/article219110.ece>

⁹⁹ <http://www.nrk.no/sport/fotball/tuelo-johannesen-til-start-1.7734532>

¹⁰⁰ <http://fotball.fvn.no/forstediv/article222366.ece>

¹⁰¹ http://no.wikipedia.org/wiki/Tippeligaen_2011

Situasjonen Start befant seg i da klubben signerte spillerne for å avverge nedrykk er svært illustrerende for punkt 4.2.2.3 om investeringer som involverer økt økonomisk risiko. Tidslinjen i denne saken viser at klubben gikk offentlig med sine likviditetsproblemer kun tre uker etter at Espen Søgård og Glenn Andersen ble hentet til klubben. At Start på dette tidspunktet hadde et såpass konkret tall for hvor mye klubben trengte for å avhjelpe situasjonen, gir i stor grad uttrykk for at klubben også har hatt kunnskap om likviditetsproblemet på tidspunktet Søgård og Andersen ble hentet inn. I tillegg valgte klubben å tilby spillerne kontrakter som varte henholdsvis to og et halvt¹⁰² og tre år¹⁰³, fremfor å skrive kontrakt kun for resten 2011-sesongen, slik klubben gjorde med Øyvind Gausdal og Haraldur Gudmondson¹⁰⁴.

Resultatet av arbeidsavtalene mellom Start og spillerne Søgård og Andersen ble at spillerne måtte kutte henholdsvis 30-40 % og 25-30 % av lønningene sine etter nedrykket i 2011. Ser man situasjonen utenfra fremstår saksgangen som bemerkelsesverdig. Dette er fordi klubben var fullt klar over at faren for nedrykk klart var tilstede, noe den også bekreftet ved å begrunne spillerkjøpene sommeren 2011 med nettopp å unngå nedrykk. At klubben heller ikke tar høyde for nedrykk i arbeidsavtalene gir videre uttrykk for at klubben ikke har tenkt på spillernes arbeidsrettslige stilling. Dette blant annet fordi kutt i spillerlønninger på tidspunktet for avtaleinngåelse mellom klubben og de to spillerne ikke var et ukjent fenomen for Start, som hadde vært gjennom lignende kutt i 2009.¹⁰⁵ Som en følge av dette sto spillerne igjen med det vanskelige valget, når klubben i november 2011 meldte om fare for oppsigelser og i januar 2012 ga spillerne valget mellom kollektivt lønnskutt eller oppsigelse av enkeltspillere.

På samme måte som i vurderingen av Stabæk-saken er ikke hensikten å besvare hvorvidt de økonomiske vurderingene klubbledelsen tok var eller ikke var i tråd med standardkontrakten til NFF sitt vilkår om «realistisk oppsatt budsjett». Det man imidlertid kan trekke ut av saken, sett opp mot Notodden-dommen, er blant annet at førstvoterende avfeier nedrykk som en gyldig oppsigelsesgrunn.¹⁰⁶ Herunder legges det vekt på at risikoen før sesongstart er lik for alle lag. Da nedrykket til Adeccoligaen er hovedårsaken til de lønningskuttene som potensielt kunne blitt oppsigelser er det mye som taler for at vurderingen bak obiter dictumet i Notodden-dommen også kan brukes i vurderinger av en sak som det her er tale om.

Premisset bygger riktignok på utgangspunktet før sesongstart, men uttalelsen er allikevel godt egnet til å si noe om nedrykkstilfeller hvor vurderingen knytter seg til en situasjon som oppstår først etter sesongstart. Dette er fordi klubbene før sesongstart ikke har noen holdepunkter for å si noe om utfallet av sesongen utover styrken i den enkelte klubb

¹⁰² <http://www.ringblad.no/fotball/1-divisjon/article6074628.ece>

¹⁰³ <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/sorlandet/1.7750864>

¹⁰⁴ <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/sorlandet/1.7772073>

¹⁰⁵ <http://fotball.fvn.no/eliteserien/article133559.ece>

¹⁰⁶ Rt.2012 s.168 pkt.73

spillerstall. I foreliggende sak ble spillerne imidlertid hentet inn halvveis ut i sesongen på et tidspunkt hvor Start lå på sisteplass. Sett opp mot førstvoterendes uttalelser i Notodden-dommen er det derfor mye som taler for at kravene til styrets økonomiske vurderinger på et slikt tidspunkt skjerpes ytterligere fordi risikoen for nedrykk og tapte inntekter er desto mer nærliggende.

Sett i lys av førstvoterendes krav om at inngåelse av arbeidsavtaler med spillerne må forankres i en trygg økonomi¹⁰⁷ gir klubbens grad av varsomhet uttrykk for at spillernes rettsstilling ikke ble ivarettatt i den grad som forventes av klubbene. Snarere tvert imot gir en slik praksis uttrykk for at klubbene misbruker sin posisjon og tar beslutninger med økonomisk risiko som i siste instans fører til at spillerne kollektivt samtykker til lønningskutt. Delvis motivert av at de personlig kan miste jobben, men også fordi de vet at lagkameratene gjør det, hvis ikke de gjør det.

Til dette sier forbundsleder i NISO, Joachim Walltin, at «det er altfor mange klubber som opererer med urealistiske budsjetter og bruker mer penger enn man har. Dette må normalt få konsekvenser dersom de skal lære og derfor er vi svært skeptisk til at spillere skal godta lønnskutt. Vår erfaring tilsier at dersom klubbene får gjennom slike kutt og reddes av det, så vil de bare kjøre på og gjøre det samme ved neste anledning.»¹⁰⁸

6. Avsluttende kommentarer

På bakgrunn av det som er kommet frem i denne oppgaven, er det svært mye som taler for at toppfotballklubbene i Norge er nødt til å revurdere sitt syn på hvordan man skal drive en fotballklubb økonomisk. Grunnlaget for denne påstanden kan helt enkelt begrunnes med en henvisning til klubbenes regnskapstall for 2006 til 2010. Disse viser at den gjennomsnittlige fotballklubben ikke er i stand til å ha en daglig drift hvor inntektene er like store som utgiftene. Snarere tvert imot går klubbene med økt underskudd hvert år.

I tillegg til dette har konkurransenivået jevnet seg ut de siste årene. Dette fører til at antallet klubber som lever i faresonen av nedrykk blir flere. Som man ser i punkt 5.3 velger noen av klubbene å investere i nye spillere for å unngå nedrykk. Noen ganger klarer man å forhindre nedrykk, andre ganger klarer man det ikke. Det som imidlertid er helt sikkert er at det er to klubber som rykker ned og én som må spille kvalifikasjonskamp. Dersom noen av disse forsøkte å sikre spill i Tippeligaen ved å hente inn nye spillere vil klubben stå desto svakere økonomisk etter nedrykket.

¹⁰⁷ Rt.2012 s.168 pkt.69

¹⁰⁸ Sitat hentet fra korrespondanse med forbundsleder i NISO, Joachim Walltin, over e-post

Slike underskudd og nedrykk fører ofte til økonomisk svikt i klubbene. I noen av klubbene blir denne økonomiske svikten så omfattende at klubben risikerer å gå konkurs. Etter at klubben har kuttet det som er mulig på utgifter til vedlikehold av baneanlegg og administrasjon, gjenstår to løsninger. Enten å få spillerne til å gå med kutt i lønningene sine tilsvarende beløpet som trengs eller å si opp spillere tilsvarende beløpet som trengs.

I en slik situasjon er klubben, det man vil beskrive som den sterke part. Klubben har store ressurser, men det har også spillerne gjennom NISO. Hovedårsaken til at klubben må kunne anses som den sterke part er at spillerne ikke vet hvem som eventuelt blir sparket dersom forhandlingene havarerer. Hvorvidt klubbene selv spekulerer i dette er umulig å si. Praksis viser allikevel at spillerne vil klubbens og ikke minst medspillernes beste. Noe som fører til at spillergruppen tar det økonomiske tapet til fordel for klubben nesten hver eneste gang.

I relasjon til oppgavens problemstilling, *Klubbens oppsigelsesadgang av profesjonelle fotballspillere; «når klubbens økonomi svikter vesentlig i forhold til realistisk oppsatt budsjett»*, er ikke hensikten å gi en uttømmende oversikt over hvilke tilfeller vilkåret «realistisk oppsatt budsjett» ikke ville være oppfylt. Det som imidlertid bør sies om vilkåret er to ting.

For det første viser klubbens regnskap for 2006 til 2010 at klubbene har en begrenset evne til å innrette seg etter et stadig skiftende økonomisk landskap. Dette kommer godt til uttrykk ved at klubbene år etter år ikke legger tilstrekkelig vekt på statistikken ved for eksempel sviktende billettinntekter, noe som i flere tilfeller har ført til økonomisk svikt og kutt i klubbene. Dette har igjen resultert i flere tilfeller hvor det ikke skal utelukkes at spillere, dersom de ikke hadde god tatt nye lønnsvilkår og ble oppsagt, ville vunnet frem ved å ta sin sak for domstolene fordi den vesentlige økonomiske svikten oppsto som følge av at klubbens budsjett ikke var «realistisk».

For det andre bør klubbens tendens til å ta økt økonomisk risiko i situasjoner hvor ledelsen vet at klubbens økonomi i utgangspunktet er dårlig, trekkes frem. Dette er fordi klubbene ofte ser seg nødt til å gå utover de rammer som er satt forut for sesongen for å forhindre nedrykk. Tanken om å unngå nedrykk er fornuftig og forståelig. Problemet er imidlertid at klubbene gjennom å øke pengebruken i slike pressede situasjoner gir uttrykk for mangel på økonomisk innsikt og en ansvarsfraskrivelse som arbeidsgiver overfor spillere og andre ansatte. Herunder må det understrekes at det er nettopp en forsvarlig bedriftsmodell som utgjør klubbstyrenes mandat. Spillerne blir betalt for å prestere på banen, mens styret og administrasjonen i klubben blir betalt for å sørge for at bedriften går rundt.

Løsningen på flere av de økonomiske problemene som norsk toppfotball står overfor ligger i den økonomiske styringen. Fotballspillernes lønnsnivå i de øverste divisjonene gir uttrykk for at Tippe- og Adeccoligaen er uunnværlig for nordmenn. Etterspørselen i form av

billetinntekter og tv-seere antyder imidlertid noe helt annet. Å ta et oppgjør med dette er derfor et ansvar som ligger til klubbene. Praksis viser imidlertid at de kuttene som er nødvendige i spillerlønningene foretas etter inngåelse av arbeidsavtale, når klubbens økonomi svikter. Hadde spillerne blitt presentert for lavere lønninger forut for signering hadde klubbene hatt sitt på det tørre, fordi spillerne selv får ta valget. Slik situasjonen er nå, blir spillerne kollektivt presset til å akseptere kutt i lønninger. En praksis som må kunne sies å være i gråsonen av hva som er lovlig.

7. Litteraturliste

Bøker

Evju, Stein m.fl., *Arbeidsrett og arbeidsliv* (Oslo 2011)

Jakhelln, Henning, *Oversikt over arbeidsretten*. (Oslo 1996)

Andenæs, Mads Henry, *Selskapsrett* (Oslo 2007)

Lover

Norges Fotballforbunds lov - <http://www.lovdatab.no/nff/nffloven.html>

NFF Klubblisensreglement - <http://www.lovdatab.no/nff/klubblisensreglement.html>

NFF Overgangsreglement - <http://www.lovdatab.no/nff/overgangsreglement.html>

Forarbeider

Ot.prp. nr. 36 (1993-1994), Justis- og politidepartementet, Om lov om aksjeselskaper, handleplikt ved betydelig tap av egenkapital

Dommer:

Rt-2012-168: Dom fra Høyesterett, HR-2012-262-A, nr.1273/2011